

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibvs, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm
in lucem prodière

Complectens Sanctos Mensivm|| Maii Et Ivnii

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10258 - 10263

De S. Romualdo abbate.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77393](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77393)

debiles aduenerunt. Melior vox est, quam sanguis emittit. Habet enim sanguis vocē canoram, quæ de terris ad cælum peruenit. Legistis, dicente Domino + Sanguis fratris tui clamat ad me. Et hic sanguis clamat coloris indicio: sanguis clamat operationis præconio: sanguis clamat passionis triumpho. Satisfactum est petitioni vestra, vt condendas hesternum, in hodiernum diem differremus reliquias.

VITA S. ROMVALDI ABBATIS, AVTHOR
RE B. PETRO DAMIANO.

PROLOGVS.

Aduersum te, in munde munde, conquerimur, quia habes intolerabilem stultorum sapientium turbam, tibi faciendam, Deo murā. Habes qui per vanam eloquētiā, & inanem philosophiā se sciunt in superbiæ cornibus arroganter extollere: non habes, qui profuturū aliquid adificationi proximorum, ad posterorum velut memoriā schedulis adnotare. Habes, in quā, qui in pratorijs iudiciū, negotiorum secularium lites, & causarum iurgia continuis valeant declamationibus perorare: nō autem habes, qui possit in sancta Ecclesia vel vnus sanctorum virtutem, & clara gesta describere. Sapientes siquidem sunt, vt faciant mala: bona autem facere nesciunt. Ecce enim tria iam ferē lustra transacta sunt, ex quo beatus Romualdus, deposito carnis onere, ad ætherea regna migravit, & nemo adhuc ex huius mundi sapientibus extitit, qui de tot mirabilis vitæ præconijs pauca saltem historico stylo digereret, & audissimæ deuotioni fidelium satisfaciens, ad cōmunem vtilitatem recitanda sanctæ Ecclesiæ traderet. Nobis autem in angusto cellulæ angulo residentibus, vtilius erat, sicut proposuimus, propria peccata ad mentis oculos assidue reuocare, quā alienæ virtutis historiā texere: magis ex pedire commissi reatus tenebras plangere, quā splendida sanctitatis insignia imperitis sermonibus offuscare. Veruntamen cum ad sepulcrum eius ex longinquis terrarū partibus toto anno, maximeq; in eius festiuitate fidelium multitudo cōueniat, miracula per eum diuinitus facta conspiciat, audire vitæ eius historiā desiderabiliter quarat, sed, vt potē quæ nō sit, audire non valeat, non irrationabiliter pertimescimus, ne celeberrima eius fama, quæ adhuc populi totius ore depromitur, labente curriculo temporum, de memoria hominum penitus deleatur. Quapropter hoc timore compulsus, multorumq; fratrum precibus, & germana charitate deuinctus, quod de predicto mirabili viro ab egregijs eius discipulis didici, aggrediar, Deo authore, describere, vitæq; eius initium, cursum & finem, nimirum imperitus homo, non historiā texens, sed quoddam quasi breue cōmemoratorium faciens, quibuscunq; tentabo literarum apicibus exarare. Hoc autē vnum in primis lectorem meum nō esse desidero, quia non multa per eum facta miracula in hac ego descriptiuncula colligam, sed potius (quod ad adificationē omnimodis attinet) conuersationis eius ordinem referre contendam. Beatus siquidem vitantantum se humilitatis tegmine à vento vanæ gloriæ custodiuit, quod vnde cunq; humanis oculis videri mirabilis potuit, studiosissima occultatione suppressit. Quæ tamen miracula etiam si minimè fecisset, mirabilem vitam ducens, minori veneratio. ne dignus non esset. Neq; enim præcursor Domini fecisse miracula legitur, quō maiorem nullum inter natos mulierum surrexisset. Veritas ipsa testatur. Nonnulli enim Deo se deferre existimant, si in extollendis sanctorum virtutibus mendacium fingat. Hi nimirum ignorantes Deum nostro non egere mendacio, relicta veritate, quæ ipse est, de falsitate ei putant se placere posse commento. Quos benè Hieremias redarguit, dicens: Docuere linguas suas loqui mendacium: vt iniquè agerent, laborauerunt. Qui enim vltro oblatam simplicem veritatem referre facillè poterant, in componendis quæ nesciunt, casto labore desudant. Et quo se pro Deo stare quā adiutores autumant, eo reuera, vt falsi testes, contra Deum pertinaciter pugnant, Apostolo Corinthijs attestante, qui ait: Si Christus non surrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis est fides vestra. Deinde subiungit: Inuenimur falsi testes Dei, quoniam diximus testimonium aduersus Deum, qui suscitauerit Christum, quem nō suscitauit. Sed quia necessitate ad scribendum coacti, velut commoti, ista præmissimus, iam precibus eius, de quo loquimur, Deo opitulante, ad narrationis ordinem veniamus.

VITAE

VITÆ HISTORIA.

ROMUALDVS igitur Rauennæ ciuitatis oriundus, ex illustriſſima Ducum fuit ſtirpe progenitus. Qui cùm iam in adoleſcẽtiam perueniſſet, coepit in peccato carnis procliuſ exiſtere, quo videlicet vitio illa ætas impugnare homines, præſertim diuites, vehementiùs ſolet. Mentem tamen Deo deuotus, frequenter ſe tentabat erigere, facturumque ſe magnum aliquid proponebat. Nam ſi quando ſe ad ſtudium venationis accingeret, vbicunq; per ſyluas amœnum locum reperire poterat, mox ſe ad eremi deſideriũ eius animus accendebat, dicens intra ſe: O quàm benè poterant eremita in his nemorum recessibus habitare: quam congruè poſſent hic ab omni ſecularis ſtrepitũs perturbatione quieſcere. Et ita mens eius caelitũs inſpirata, iam diuinabat in amore, quod impleturus erat poſtmodũ opere.

Huic erat pater, nomine Sergius, mundo vehementer intentus, & omninò ſecularibus negocijs implicatus: qui dum aduerſus quendam propinquum ſuum exortis ſimulatibus pro poſſeſſione partis inimicitias exercebat, videns filium Romualdum in contentione molleſcere, crimenque fratricidij medullitũs formidare, minari coepit ex hæredem facere, ſi in eadem diutiùs ſententia permaneret. Quid plura? Tandem vtraque inimicantium partes ex vrbe ad litis materiam prouunt, arma corripunt, bellum ſociale committunt: & dum cominũs hinc inde pugnatur, repente manu Sergij inimicus & affinis occiditur. Romualdus autem, licet nullum perempto vulnus inſiſſerit, quia tamen interfuit, poenitentiam tanti reatus accepit: moxq; ad Claſſenſe monaſterium beati Apollinaris, more homicidarum, diebus quadraginta permanſurus in lucubris, properauit. Illic autem diſtricta ſe poenitentia iugiter macerans, coepit cum quodam conuerſo quotidianum habere colloquium, à quo etiam iuxta mediocritatem ſenſus, bonæ exhortationis audiebat ſæpè conſilium. Quem cùm conuerſus frequenter admoneret, ſecularem vitam omninò poſtponere, & ad ſanctæ conuerſationis ordinem feſtinare, ſed ad hoc mentem eius humiliare nullatenus poſſet, aliquãdo inter cætera velut gratulabundus intulit, dicens: Si tibi ego beatum Apollinare corporali ſpecie, ita vt eum manifeſtè videre poſſis, oſtendero, quid à te premij reportabo? Ad hæc Romualdus: Firma, inquit, & inuiolabili me obligatione conſtringo, quia mox, vt beatum martyrem video, apud ſeculum vltteriùs non manebo. Hortatur ergo conuerſus, vt ipſa nocte Romualdus dormire poſtponeret, & vnà ſecum intra eccleſiam in orationibus vigilaret. Cumque nocturno ſilentio longanimiter ambo in oratione perſiſterent, ecce circa gallicinium noctis beatus Apollinaris, his duobus manifeſtè videntibus, exijt de ſub altari, quod in medio eccleſiæ ad honorem beatæ virginis Mariæ cernitur eſſe conſtructum. Viſus eſt autem exire ab orientali parte, illinc videlicet, vbi marmor porphyreticum iacet. Confeſtim verò tantus ſplendor totam repleuit eccleſiam, ac ſi ſol fulgoris ſui radios intra ipſos parietes cohiberet. Tunc beatiffimus martyr ſacerdotalibus infulis mirabiliter exornatus, aureum in manu portans thuribulum, cuncta eccleſiæ incenſauit altaria: & hoc factò, ſtatim vnde exierat redijt, moxque omnis ille ſplendor proſequens apparere ceſſauit.

Coepit itaque conuerſus Romualdo, durus nimirum exactor, vehementer inſiſtere, & vt adimpleret quod vitrò promiſerat, anxie poſtulare. Cumq; Romualdus ad huc reſiſteret, & eandẽ viſionẽ denuò cernere flagitaret, alia nocte ſimiliter in oratione perſiſtunt, & beatum martyrem per omnia, ſicut priùs, adſpiciunt. Vnde etiã poſtmodũ ſi de corpore prædicti martyris aliquando quaſtio oriretur, Romualdus penitus affirmabat, in ipſa eccleſia eſſe reconditum: & quandiũ vir ſanctus vixit, hoc proferre teſtimonium non ceſſauit. Habebat quoq; Romualdus conſuetudinem, ante præcipuum altare eccleſiæ orationi frequenter incumbere, ibique poſtquam fratres abceſſerant, multis Deum ſatagebat gemitibus exorare. Dumq; hoc quadam die poſt viſionem attentius faceret, tanto mox diuini amoris igne mentem illius Spiritus ſanctus accendit, vt in ſletum repente prorumperet, vberes lachrymarum riuos reſtringere non valeret, monachorum ſe pedibus proſtratus aduolueret, tradique ſibi monachiũ habitum incenarrabili deſiderio flagitaret. Monachi verò dum patris

eius

19. Iunij.
Cap. 1.
S. Romualdus.
di patria &
genus.

Cap. 2.
Pater eius.

Romualdi:
poenitentia
ob admiſſũ
à patre ho-
miciidum.

Viſio eius.

Nota anti-
quum viſum
altaria thurificandi.

Cap. 3.

cuius duritiam metuunt, conuersioni illius aditum pariter non presumunt. Hone-
 flus autem, qui tunc Rauennæ Archiepiscopalem cathedram obtinebat, olim Claf-
 sensis canobij Abbas extiterat. Hunc ergo Romualdus impiger adiit, ei que sui cordis
 desiderium patefecit. Qui alacer factus, castæ concupiscentiæ exhortationis stimulos
 addidit, fratribusque ut eum suo collegio incunctanter asciscerent, imperauit. Huius
 itaque patrocini coenobitæ suffulti Romualdum intrepida securitate suscipiunt, ei-
 que sanctæ conuersationis habitum tradunt.

Cap. 4. In eo igitur monasterio triennium ferè transegit. Sed cum ibi cerneret nonnul-
 los per lata gradientes, remissius viuere, sibi autem arduam perfectionis semitam,
 quam mens dictabat, arripere non licere, quid sibi agendum esset, sollicitè in semet-
 ipso cœpit inquirere, multisque cogebatur cogitationum fluctibus æstare. Præsu-
 mebat autem leuiter conuersantium vitam durè corripere, & sæpè ad eorum confu-
 sionem præcepta regulæ in testimonium conuocare. Cumque redarguendis eorum vi-
 tijs vehementer insisteret, illi autem iunioris & nouitij verba pro nihilo deputarent,
 tandem hoc opprobrium non ferentes, dum propriam emendare vitam despiciunt,
 de corripientis morte tractare cœperunt. Solebat porro Romualdus per noctem ce-
 teris fratribus maturius surgere, & si oratorij adhuc ianua clausa esset, intra ipsum
 dormitorium in orationibus excubare. Erat autem prædictum ædificium more sola-
 rij altè ædificatum. Hoc itaque inuenerunt filij Cain, diabolo dictante, consilium, ut
 dum Romualdus ante alios solito more confurgeret, ipsi cum per solarij speculam,
 verso deorsum capite, in terram præcipitarent. Quæ res postquam Romualdo per cõ-
 scium conspirationis innotuit, ille iam decetero intra cordiscubiculum, clauso oris
 ostio, orans Patrem suum, imminens periculum deuittauit. Quo quidem modo dum
 sibi cauit præcipitium corporis, fratribus, ne in animarum mortem corruerent, bara-
 thrum clausit iniquitatis.

Cap. 5. Cumque in eiusdem animo perfectionis amor magis ac magis in dies cresceret, nul-
 lamque mens eius requiem inueniret, audiuit quia in Venetiæ partibus quidam spi-
 ritualis vir esset, Marinus nomine, qui eremiticam duceret vitam. Consensu itaque ab
 Abbate & fratribus nimirum facillimè impetrato, ad præfatum venerabilem virum
 nauigio discurrens peruenit, & sub illius regimine degere humilima deuotione men-
 tis instituit. Erat autem Marinus inter ceteras virtutes, vir simplicis animi, & synce-
 rissimæ admodum puritatis, qui nullo quidem magisterio eremiticæ conuersationis
 edoctus, sed ad hanc solummodò bonæ voluntatis impulsu fuerat incitatus. Porro
 autem hunc viuendi morem habebat, ut per continuum anni circulum tribus heb-
 domadæ ferijs mediâ panis buccellam, & pugillum fabæ gustaret: tribus verò vinum
 & pulmētum discreta sobrietate perciperet. Psalterium quidem per tres dies singulos
 totum canebat. Sed nimirum rudis, & nullatenus vitæ singularis instructus, sicut ipse
 postmodum beatus Romualdus hilariter referebat, plerumque de cella exiens, vnâ cum
 discipulo passim per latitudinem eremi psallendo spatiabatur, nunc sub ista arbore
 vicanos, nunc sub illa tricenos, vel quadragenos concinens psalmos. Romualdus au-
 tem, qui seculum idiota reliquerat, aperto psalterio, vix suorum versuum notas syl-
 labatim explicare valebat, & hæc oculorum in ima deflexio, intolerabilem sibi im-
 portunitatem accediæ generabat. Marinus verò virgã in dextera gerens, Romualdo
 è diuerso sedenti, sinistram capitis partem sapissimè verberabat. Post multa autem
 Romualdus graui admodum necessitate compulsus, humiliter ait: Magister, si pla-
 cet, à dextro me deinceps tempore percute, quia iam læuæ auris auditum funditus
 perdo. Tunc ille tantam eius patientiam admiratus, indiscretæ seueritatis temperat
 disciplinam.

Cap. 6. Eodem verò tempore Petrus, cognomine Vrseolus, Dalmatici ducatus gubernã-
 bat habenas. Qui videlicet ad huius fastigium dignitatis idcirco peruenerat, quia de-
 cessoris sui, Vitalis scilicet Candiani peremptoribus fautor extiterat. Cur autem illæ
 suis extinctus sit, non ab re esse arbitror, si seruatè compendio breuitatis exponam. In
 coniugium germanam Hugonis magni illius Marchionis acceperat, & amulatione
 leuiri suadente, multos ex Longobardiæ & Tusciarum partibus milites, profligatis
 pecuniarum stipendijs, acquirebat: Hoc autem Venetiæ incolæ non ferentes
 clam inière consilium, ut repentino impetu Ducis palatium armati violenter irrum-
 perent, eumque cum omni domo sua in ore gladij absque vlla retractatione necarent.
 Huius verò conuenticuli coniuratione comperta, Vitalis Dux nocturnis diurnisque
 vallatus excubijs, hostiles insidias ad nihilum redigebat. Illis autem hæc & illa ten-
 tan.

Induit Rõ-
 ualdus ha-
 bitum mo-
 nasticum.

Improbi
 monachi ei
 necem mo-
 liuntur.

Degit apud
 Marinum
 eremitam.

Marini ab-
 stinentia &
 preces.

Cap. 6.
 Petrus Vr-
 seolus Dux
 vel rex Dal-
 matie.

tantibus, sed ad incepta factionis effectum attingere non valentibus, tandem visum est, vt domum Petri, quæ Ducis palatio adiacebat contigua, prius incenderent, istoque modo & Ducem caperent, & vniuersa eius domestica concremarent. Istius verò rei experiendæ consensum à Petro, qui eorum consilij particeps fuerat, flagitantes, ita inter se pacti sunt, vt pro vna eius domo, quam igne consumerent, totam illius ditioni Venetiam subderent, & deiecto illo, quem exorsum habebant, Ducem hunc loco eius protinus subrogarent. Hoc igitur modo Petrus Dalmatici regni adeptus est principatum, qui postmodum ambitionis suæ voluptate potitus, respectu diuinæ gratiæ demum corde compunctus est.

Corde compungitur.

Quidam venerabilis Abbas Guarinus nomine, ex vltioris Galliæ finibus orationis gratia per diuersas mundi regiones peregrinari solitus erat. Hic igitur ad Duce[m] veniens, ab eo protinus, vt sibi ad euadendum tanti reatus periculum consilium præberet, rogatus est. Itaque accessit Marino & Romualdo, hoc sibi communi iubetur sententia, vt seculum simul cum ipso, quem per nefas inuaserat, Ducatu relinqueret: quia alienæ potestatis dominium subiugauerat. Ille homo nimirum in potestate positus, quia conuersionem suam manifestè facere ausus non est, tutum putauit hoc vtendum esse consilio. Imminente igitur festiuitate sancti cuiusdam martiris, & cuius vocabulo basilicam in propria possessione adhuc priuatus habuerat, illuc pridè vxorem suam præmisit, ipse quasi mox secuturus, hoc ei præcipiens, vt & ornatum ecclesiæ accuratissimum provideret, & secum venientibus sumptuosas epularum delicias in crastinum præpararet. Ipse autem post coniugem remanens, ijs de suis thesauris, quæ sibi videbantur, ablatis, cum quodam suo familiari, Iohanne scilicet Gradenico, qui prædictæ coniurationis conscius fuerat, & cum tribus illis beatis viris, quos præmisimus, nauem ascendit, deinde in Galliã ad monasterium Abbatis Guarini magnum conuersus aufugit.

Petrus Dux fit monachus.

Petro igitur & Iohanne monachis in sancti Michaelis cœnobio factis, Marinus & Romualdus non longè à monasterio degentes, ad singularem vitam, cui assueti fuerant, reuertuntur. Quibus etiam ipsi iam dicti fratres, peracto vix annuo spatio, ad perferendam eiusdem solitudinis districtiorem aggregati sunt. Interea Romualdus accenso mentis desiderio, coepit de virtutibus in virtutes mirabiliter crescere, & reliquos fratres sanctæ conuersationis gressibus longius anteire, vt iam quicquid inter fratres siue de spiritualibus, siue etiam de corporalibus ipse decerneret, cunctis volentibus, eius omninò sententia prævaleret. Ipse quoque Marinus gaudebat Romualdo esse deuotus, cui fuerat paulò antè prælatus. Per continuum itaque annum Romualdus nihil aliud in cibum habuit, nisi tantum per singulos dies vnum pugillum elixi ciceris. Tribus verò annis ipse & Iohannes Gradenicus, ferculis terram frangentes, & triticum seminantes, ex manuum suarum labore vixerunt. Qui nimirum dum agriculturam exercebant, pondus ieiunij duplicabant. Impugnabat tamen diabolus Romualdum multis & varijs tentationum immisionibus, maximè initio conuersionis, mentemque eius per multa vitiarum incentiua raptabat, modò illi in memoriam reuocans, quæ & quanta, vtputà, vir strenuus, in seculo acquirere potuit, modò quæ ingratas propinquis necdum post se concupiscibiliter hæreditanda reliquit, modò parua nimis & nullius meriti esse, quæ faceret, accusabat: modò tanti laboris horrorem incutiens, longæ vitæ spatium promittebat. O quàm sæpè cellulam eius percutiens, eum, cum adhuc vix obdormisceret, excitauit, & quasi iam iam imminente crepusculo, per totam noctem vigilando perduxit. Per continuum fermè quinquennium super pedes eius & crura diabolus nocturno tempore iacuit, & ne huc illucque se faciliè verteret, typo phantastici ponderis aggrauauit. Quis explicare valeat, quantum frementes vitiorum bestias pertulit? quàm sæpè præsentis iniquos spiritus durissimis increpationibus effugauit? Vnde etiam si fratrum aliquis silentij tempore cellam eius quauis necessitate compulsus adiret, statim miles Christi paratus ad prælium, solito more, ipsum esse existimans diabolum, claris vocibus increpabat, dicens: Quò tendis modò turpissime? quid tibi in eremo de celo deiecte? Recede, canis immunde: euanesce, coluber veterinosæ. His igitur & huiusmodi verbis declarabat se cum malignis spiritibus in acie semper assistere, & fidei se armis accinctum, prouocantibus hostibus in campum protinus obuiare.

Cap. 7.

Mox eremita.

Magna Romualdi abstinentia.

Tentatur à demone.

Vide demones improbitatem.

Contigit autem, vt aliquando librum de vita patrum legens, in illum locum incideret, vbi continetur, quòd quidam fratres per continuam hebdomadam singulartiter ieiunantes, sabbatorum die pariter conuenirent, ipsoque & Dominico die ieiunij

Cap. 9.

iuuij

Augest abstinētia, sed **Petrus Dux** eam non potest imitari. iunij rigorem interponerent, & remissius visitarent. Quem viuendi ordinem statim Romualdus arripuit, & in eo quindecim ferè annis vel eo amplius continua austeritate permanfit. Petrus autem Dux, quia multis educari delicijs solitus fuerat, iamiam sub tam districti ieiunij pondere succumbebat. Vnde se ad pedes beati Romualdi humiliter strauit. Iustus verò vt surgeret, necessitatem suam cum verecundia coactusa peruit. Pater, inquit, quia magnum corpus habeo pro peccatis meis ex hac paximatij medietate sustentare me non possum. Romualdus igitur fragilitati pie compatiens, consueta mēsurā quadram paximatij superaddidit, & sic labenti iam fratri, ne omnino deficeret, misericordiā manum tetendit, & ad peragendum bene viuendi iter, quod cœperat, confirmauit. Hunc filius eius sibi aequiuocus, vir valde secundum seculum prudens, aliquando visitauit. Cui pater, nescio vtrum Prophetiæ spiritu, seu reuelatione aliqua, quæcunque sibi essent euentura, prædixit. Noui, inquit, fili mi, proculdubio, quia Ducem te constituent, & prosperaberis. Tu tantum modo satage, vt & Ecclesijs Christi sua iura conferues, & erga subditos alicuius amore vel odio à iustitia non declines.

Cap. 10.

Post hæc autem Romualdus legens, quia sanctus Syluester vrbis Romæ Episcopus, sabbatorum diem ieiunandum esse, vt reuerà sancti Paschatis vigilijs, instituerit, mox remissionem sabbati in quintam feriam commutauit, & sic infirmorum imbecillitati consulens, longum ieiunium discretione habita facilius reddidit, hanc nimirum viuendi regulam cunctis sectatoribus singularis vitæ præfigens, vt tunc se vnusquisque eremiticæ vitæ ieiunium tenere cognoscat, si per hebdomadam triduanas, aut biduanas ieiunando, quinta feria & Dominicis diebus olera, vel quodcunque licitum cum gratiarum actione percipiat, exceptis videlicet duabus anni Quadragesimis, in quibus non solum ipse, sed & plerique eius discipuli, totius hebdomadæ soliti erant continuare ieiunium. Et certè satis congruum erat, vt qui Deum in choro laudare semper studebat & tympano, præcipuas modulationis harmoniæ consonantias, diapason videlicet, & diapente, atque diatesseron, iugiter in aures incircumscripti luminis personaret. Ieiunare autem omnino, hoc est, diem sine vlllo cibo transigere, licet id ipse sapissimè fecerit, alijs omnino prohibebat. Itaq; semper esurijt, quatenus hoc modo caro per consuetudinem leuigaretur, quod graue nouitij initio conuersionis apparet. Paruipendebat autem, si quis ad tempus magnum quid inciperet, si non etiam in eo longanimitèr perseueraret.

Cap. 11.

Vigiliæ nocturnæ.

Vigiliæ verò temperatè & cum magna discretione faciendas maximè suadebat, ne cui fortasse contingeret, vt sopori, paratis nocturnis officijs, consentiret. Sanè humilissimi somnum vir sanctus in tantum habebat exosum, vt si quis ei cõfiteretur, post duodecim psalmodiarum vigilijs, vel maximè circa diluculum obdormisse, nequaquam posset eo die cum eius licentia sacra Missarum solennia celebrare. Dicebat enim melius esse, si possibile sit, vnum psalmum ex corde & cum cõpunctione cantare, quam centum hæc mentis fabulatione percurrere. Cui autem hæc gratia perfectè data non esset, hortabatur tamen, nequaquam vel ab ipsa corporali exercitatione tepesce re, donec ipse qui voluntatem dederat, tribueret etiam aliquando facultatem. Tantummodo orationis incessum mentis intentio in Deum semel fixa custodiat, quem exterius veniens cogitationum aura perturbat. Vbi enim est intentio recta, contra voluntatem cogitatio veniens non est nimium formidanda.

Cap. 12.

Horrenda mors crudelis Comitis.

Quodam verò tempore dum adhuc in Galliæ finibus moraretur, familiarem sibi quendam habebat agricolam, qui sibi & vtensilia, quibus in cella opus est, aliquando faciebat, & si quid ei opportunum esset, ditior charitate, quam rebus, de sua paupertatis inopia hilariter ministrabat. Huius vaccam Comes quidam superbas & tumidas, missis parasitis, impetu barbarico rapuit, eiusque carnes sibi ad prandium cum magna gula auiditate præparari præcepit. Ecce autem rusticus cellam Romualdi festinus aggreditur, iacturæ suæ casum clamoribus vllatibus vociferatur, spem suam & suæ domus ablatam esse conqueritur. Sanctus itaque Romualdus ad eundem Comitem concito gradu nuncium dirigit, & vt pauperi animal suum reddat, humilissima supplicatione deposcit. Cuius preces lubricus Comes proteruo spiritu respuit, & quem saporem crastem hora prandij, apposita mensa, vaccæ carnes allatæ sunt. Sed & diuina vltionis iam imminente sententia, in ipso edendi initio Comes frustum bouini lumbi abscondens, sibi in os misit. Quod repente in ipsius gutture tam immobiliter hæsit, vt nec ad interiora descēdere, nec foras eijci vllis conatibus posset. Sicq; inter suorum manus intercluso

cluso spiraminis aditu, terribili morte necatus est: & vnde contra Dei seruum concupiscentiam carnis explere ad saturitatem voluit, inde iusto Dei iudicio carnalem vitam adhuc iunus amisit.

Alius quidam Comes, Olibanus nomine, in eisdem Galliarum partibus erat, sub cuius iure monasterium praedicti Guarini Abbatis fuerat positum. Qui sublimi quidem culmine terrena potestatis erectus, sed multis erat peccatorum molibus aggrauatus. Hic aliquando Romualdum gratia visitationis adiit, & ceteris extra cellulam manentibus, solus cum solo gestorum suorum seriem narrare quasi per confessionem coepit. Cui vir venerabilis, his quae ab eo referebantur auditis, respondit, aliter cum saluari minimè posse, nisi mundum relinquens, ad monasterium conuolaret. Comes autem mox mēte turbatus, ait, quia sui spirituales viri, qui eius acta cognoscerēt, nequaquam ita sentirent, neque tam intolerabilem rem sibi aliquando suaderent. Asscitis itaque Episcopis & Abbatibus, qui secum venerant, coepit in commune perquirere, si ita res, sicut Dei seruus testabatur, se haberet. Illi autem beati Romualdi sententiam omnes vna voce confirmant, se verò id Comiti eatenus non dixisse, terrore cōstrictos excusant. Tunc Comes semotis omnibus, hoc cum beato Romualdo secreto valde consilio pepigit, vt ad Cassinum montem sub praetextu orationis pergeret, & in monasterio S. Benedicti diuino se seruitio irreuocabiliter manciparet.

Interea Sergius pater Romualdi monachus efficitur, sed aliquantò post suadente diabolo, facta conuersionis poenitens, in Aegyptum redire conatur. Quod protinus monachi coenobij sancti Seueri, quod nō longè ab vrbe Raenna est positum, vbi corpore, non corde Sergius habitabat, beato Romualdo indicare per nuncium studuere. Hac ille sinistra relatione percussus, necessarium esse decreuit, vt Guarinus Abbas & Iohannes Gradenicus vnà cum Comite ad eius conuersionem pergerent, ipse verò pereunti patri quantocyus subueniret. Petrus autem Dux extremū iam diem feliciter clauserat. His itaque duobus Comitem in eorum fidem commisit, vtrique quidem, sed Iohanni praecipuè, qui ei subditus erat, per obedientiam specialiter mandans, vt etiam si Guarinus abscederet, ipse se nunquam à Comite separaret. Audientes autem illius regionis incolae, quia Romualdus abire disponderet, nimio mœrore turbati sunt. Et tractantes intra se, qualiter ab hac illum intentione reprimerent, hoc illis tandem potissimum visum est, vt eum missis interfectoibus impia pietate perimerent, quatenus quia ipsum non poterant retinere viuētem, haberent pro patrociniō terrae vel cadauer exanime. His verò cognitis, Romualdus caput suū vndique decalauit, & huius rei executoribus ad cellam eius iam appropinquantibus, primo ferè diluculo comedere quasi per auditatem coepit. Illi autem hoc videntes demētiam credidēre, & arbitran-
tes mentem delasam esse, corpus lacerare dedignati sunt. Sic videlicet, sic prudens spiritalis Dauid infania stultam carnaliter sapientium superauit astutiam. Nam & volentes peccare cohibuit, & ad meritum suorum cumulum sine mortis formidine mortis periculum declinauit.

Deinde iam libera vti facultate permissus, non equo fultus, non vehiculo deportatus, sed solum in manu ferens baculum, nudis plantis ex intimis Galliarum finibus Raennam usque peruenit, ibique patrem ad seculum reuerti volentem reperiens, in ligno pedes eius fortiter strinxit, clauibus duris affixit, & tam diū corpus eius pia seueritate perdomuit, donec eius mentem ad salutis statum, Deo medente, reduxit. Sergius igitur tandem sanæ mentis recepto consilio, quicquid prius retrograda voluntate deliquit, multipliciter postmodum rectis sanæ conuersationis gressibus emendauit. Habebat denique inter cetera consuetudinem, ante quandam Saluatoris imaginem frequenter assistere, ibique peculiariùs orans, vberibus lachrymis & multa se cordis contritione macerare. Quadam igitur die dū ibi attentius in oratione persisteret, (noua res & nostris temporibus inaudita) repente sibi nescio qua specie Spiritus sanctus apparuit. Qui protinus à Sergio interrogatus, manifestè, quia ipse esset Spiritus sanctus, asseruit. & subito quasi pertransiens, ab oculis se adspicientis euasit. Statim ille in ecstasim raptus, atque eius, quem viderat, igne succensus, coepit per claustrum monasterij post eum velociter currere, fratresque, qui illic aderant, magno feruoris impetu, quò Spiritus sanctus abisset, interrogare. Illis autem in infaniam eum cecidisse putantibus, atque illum durè corripientibus, assererat Sergius se Spiritum sanctum absque vlla dubietate vidisse, & ante suum conspectum visibiliter transisse. Qui statim languore correptus, lecto decubuit, & intra paucos dies felici consummatione vitam finiuit. Hinc sanè probatur, quod diuina voce ad Moysem dicitur: Non enim videbit me homo, & viuēt. Hinc Dauid
Exod. 33.

Cap. 14.
Sergius pater S. Romualdi fit monachus.

Præpostera pietas quondam.

1. Reg. 21.

Cap. 15.

Patrem suū retinet seueritate in monasterio.

Sergio apparuit Spiritus sanctus.

Exod. 33.

Dan. 8. niel cum non Deum, sed visionem Dei se conspexisse diceret, addidit: Et langui, & a-
grotaui per dies plurimos. Rectè igitur Sergius, postquam aternam vitam, quæ Deus
est, cernere meruit, à temporali mox vita defecit.

Cap. 16.

**Olibanus
Comes sic
monachus.**

Olibanus autem Comes sua relinquens filio, cum multa diuitiarum copia, quinde-
cim scilicet onustis thesauro sagmarijs, comitantibus eum Guarino & Iohanne, atque
etiam Marino, ad beati Benedicti se monasterium contulit, & valedicens his, qui se
cum venerant, nil tale de eo vsque tunc suspicantes, multis gemitibus & amaris se fle-
tibus affligentes, ad propria remeare coëgit. Marinus autem paulò post Apuliam ver-
sus abiit, ibiq; postmodum in solitudine habitans, ab Agarenis est larrunculis interfe-
ctus. Breui post tempore Guarinus, orationis causa discurrere solitus, Iohannes verò
fratris exemplo ad idem religionis officium prouocatus, Hierosolymam commeari
pari consilio decreuere. Hoc igitur Olibanus cognito, tristis & flens obsecrare deuo-
tissimè coëpit, ne se violata fide desererent, sed sicut beatus Romualdus præceperat, in
Dei illum seruitio custodirent, addens etiam: Memento tu saltem Iohannes, quia ma-
gister tuus in tua me propensius fide commisit, & titulum tibi inobedientia, si discedis,
opposuit. Illi autem obstinata intentione in proposito persistentes, relicto tandem O-
libano, peregrinationis iter arripiunt. Cum autem descendentes de monte, iam in
campestria declinassent, figentes se loco, necessarium aliquid inter se tractare coepe-
runt. Inter agendum verò, subito Guarini equus furioso rotatus impetu, in aliam
partem inuito fessore diuertit, & Iohannis tibiam ferrato calce percipiens fregit.
Qui illic ad terram nimio dolore prostratus, iam serò memor, magistri præcepta ad-
mentem reuocat, & se perdidum, se inobedientia reum, verbis publicæ confessio-
nis accusat. In fracto nanque crure didicit, quia fidem frangere, peccatū fuit. Et quia
ipse rationis capax, magistro inobediens extitit, ad incolumitatis suæ custodiam ir-
rationale animal fessori obedire nesciuit. Deinde illuc, vnde venire coëperat, rediēs,
cellam sibi edificari prope monasterium petijt, ibique per triginta fere annos, quan-
diū vixit, in sancta conuersatione permanfit. Multa in eo charitas, mira humilitas,
abstinentia verò districta nimis & cauta, ita vt nec infra claustrum monasterij quil-
quam sciret, qualiter vir sanctus ieiunaret. Inter reliqua autem virtutum dona ita ex-
osum habebat detractionis vitium, vt mox, cum quis ad detrahendum os aperiret,
velut sagitta rigore lapidis repercussa, in dirigentem protinus redundat, ita ab eo illi-
us obtreccatio reprimeretur. Post verò eius obitum nonnulla per eum miracula diui-
nitus facta sunt.

**Pœna ino-
bedientia.**

**Iohannis
Gradenici
virtutes.**

Cap. 17.

Romualdus autem post patris correctionem, in palude Classensi cellulam figens in
loco, qui Pons Petri dicitur, habitauit. Postmodum verò non corporis ægritudi-
nem metuens, non scetoris nauseam perhorrescens, sed ne imbecillitatis occasione
vel parum quid ab abstinentia rigore remitteret, ad Cladem prædium, vbi est ecclesia
beati Martini, quæ dicitur in Sylua, migravit. Ibi verò quadam die dum completorium
caneret, quia antiquum illic cœmeterium fuerat, subito illi (vt sæpè fit) ex improviso
quædam cogitatio incidit, moxque eius animum magnus phantastica illusionis hor-
ror inuasit. Cum que hoc crebrius in mente reuolueret, ecce maligni spiritus repenti-
no impetu cellam eius ingressi, protinus illum in terram sternunt, immani eum cade
conficiunt, & exhaustis lōgo ieiunio membris durissimos ictus illudunt. Tandem Ro-
mualdus inter ipsa percussionum verbera respectu diuinæ gratiæ visitatus, in hanc vo-
cem erupit: Chare Iesu, dilecte Iesu, quare me dereliquisti? Nunquid omninò me ini-
micorum manibus tradidisti? Ad hæc omnes iniqui spiritus diuina virtute fugati sunt,
& cōtinuò tanta diuini amoris compunctio Romualdi pectus accendit, vt totum cor
eius in lachrymas quasi cera liqueceret, & de tot allisionibus sancti corporis nil sen-
tiret. Mox sanus & validus de terra surrexit, & licet impediende adhuc sanguine, ad eū-
dem psalmi versum, què reliquerat redijt. In ingressu quippe demonū fenestra cellulæ
in frontem illius impexit, in qua manifesta postmodum cicatrix occalluit, quæ eius idē
vulneris indicium, quandiu vir sanctus vixit, ostendit.

**Dæmones
cadunt Ro-
mualdum.**

**Diuinitus
sanatur.**

Cap. 18.

Iam igitur miles Christi assuetus bello, robustiorque effectus, studebat quotidie ad
maiora proficere, de viribus in vires crescere, & semper semetipso fortior, nullas iam
poterat eneruati hostis insidias formidare. Sæpè enim sibi in cella residenti velut teter
rimi corui & vultures, iniqui spiritus videbantur assistere, & quasi ad costoditum ani-
malis cadauer, quia non audebant accedere, cogebantur eminens ad spectare. Sæpè se in
figuris A Erhiopum, sæpè per diuersorum animalium species ostendebant. Qui-
bus clarus Christi triumphator insultabat, dicens: Ecce paratus sum: venite, & si qua
in vobis

**Dæmones
cum terrene
nituntur.**

in vobis est virtus, ostendite. Nunquid iam omninò deficitis? Nunquid iam victi estis, & aliquas contra Dei famulum certandi machinas non habetis? His denique & huiusmodi verbis confundens iniquos spiritus, confessim eos velut missis totidem iaculis effugabat. Videns ergo diabolus, quia per semetipsum contra Dei famulum praualeere non posset, ad callida argumenta conuersus, quocumque vir sanctus ibat, discipulorum eius animos aduersus eum in malitiam excitabat: vt quia reterari cum ab accenso sui feruoris impetu impossibile fuerat, saltem alienæ salutis cura compesceret: & quia ipse ab hoste superari minimè posset, vel ex alijs victoriam non negaret.

Aliquando nanque ad locum, qui Balneum dicitur, in Saxenati videlicet territorio constitutum transiit. Vbi etiam non pauco tempore commorans, monasterium ad beati Archangeli Michaëlis honorem construxit, à quo non longè cellam, in ea habiturus, ædificauit. Illuc autem Hugo Marchio septem sibi pro necessitate misit nummismatum libras. Quas ille, vt bene prodigus misericorditer dispensaret, accepit. Audito itaque, quòd monasterium Palatioli fuisset igne consumptum sexaginta solidos de prædicta pecunia fratribus in adiutorium direxit: reliqua autem, vt in simile opus expenderet, reseruauit. Cognito hoc, monachi sancti Michaëlis, beluino contra eum furore commoti sunt: tum, quia, quæ illi deferebantur, non eis omnia, sed quædam alijs impendebat. Facta igitur conspiratione, vnanimiter cellam eius cum sudibus & phalangis irrupunt, verberibus eum multis afficiunt, & direptis omnibus, turpiter dehonestatum, de finibus suis expellunt. Cùm itaque sic eliminatus abiret, & nimia tristitiæ vis in mentis eius iam interiora descenderet, hoc apud semetipsum deliberat, vt iam deceterò suæ contentus, alienæ salutis curam omninò postponat. Post hanc verò cogitationem tantus animum eius terror inuasit, vt si in eo, quod mente conceperat, obstinatè persisteret, periturum se, damnandumque diuino iudicio nullatenus dubitaret.

Monachi autem compotes diù desideratæ vltionis effecti, & quasi proiecto graui onere leuigati, hoc quod in Dei famulum egerant, multis inter se laudibus efferunt, & in immoderatum ludum atque cachinnum se, lætitiæ lenocinante, resoluunt: deinde etiam, vt tanti gaudij solennitatem quodammodò iucundissimam faciant, sumptuosas deliciarum copias sibi ad conuiuium parant. Erat verò tunc hyems, quæ non solum vicissitudini temporum, sed frigidis quoque eorum mentibus aptissimè congruebat. Vnus autem ex eis, qui in beatissimum Christi famulum sauior fuerat, mel acquirere, vnde mulsam epulantibus faceret, satagebat. Cùmque Sapium fluuium hoc studio transearet, offendentibus in planas pedibus, subito de ponte deijcitur, & fluuiali voragine funditus absorbente raptatus extinguitur, iusto videlicet Dei iudicio, vt turbida illum aqua satiare ad mortem, qui in eo, quod flere debuerat, mellis dulcedinem ad vitæ concupierat voluptatem. Nocte verò, dum omnes ex more quiescerent, descendente crebra niuū multitudine, repente tota communis ædificij super eos fabrica corruit, & alteri caput, alij brachia, alij crura, vel qualibet alia membra contriuit. Vni etiam eorum oculus euulsus est, & meritò diuisionem corporeæ lucis pertulit, qui diuisus à proximo, etiam si alterum haberet, geminæ charitatis vnum lumen amisit.

Aliquando autem vir sanctus non longè mansit à Caria. Cùmque ibi aliquandiu moraretur, manifestè sibi beatus Apollinaris apparuit, & quatenus ad suum monasterium pergeret, ibique potius habitaret, ex magna authoritate præcepit. Quod vir sanctus nequaquam negligendum ducens, locum, in quo morabatur, sine cunctatione deseruit, & quò missus fuerat, impiger festinauit. Inclusus est etiam quodam tempore vir venerabilis in palude Commiaclesi, quæ dicitur Origarium: vnde postmodum præ nimio palustris coeni foetore & corrupto aëre, ita totus tumefactus & depilatus exiit, vt nequaquam eadem, quæ inclusa fuerat, species videretur. Nam & caro eius tota eatenus erat viridis, vt tanquam stello discolor appareret. Alio quoque tempore in insula, quæ Peretum dicitur, habitauit, quæ videlicet in insula à Rauenna vrbe duodecim ferè millibus distat. Ibi verò dum in cella cum quodam venerabili viro, suo nimium discipulo, Guillelmo nomine, moraretur, angusti parietes habitaculi repente flamma corripuit, deinde ad alta conscendens, dominari per tecta liberis iam viribus coepit. Protinus vir sanctus ad solitæ defensionis argumenta confugiens, non quæ ibi erant reposita, foras extrahere, non vt mos est, tecti scindulas dissipare, non aquarum

Precibus do- abundantiam spargere, non vllis impulsus est ad extinguendos ignes nisi bus anhelā-
mat flamas. re, sed solum modo orationem fudit, & cōfestim stridentes ignium globos diuina vir-
tus extinxit.

Cap. 22. Eodem verò tempore iunior Ottho Imperator Classensem Abbatiam ordinare
desiderans, optionem fratribus dedit, vt quem ipsi vellent, indubitanter deligerent.
At illi continuo vnanimiter expetunt Romualdum. Imperator autem diffidens bea-
tum virum ad regiam aulam euocari posse per nuncium, ire ad eum per semetipsum
voluit, & ad cellam eius sole iam occidente peruenit. Cui Romualdus, quia magnum
hospitem in parua domo susceperat, lectulum suum ad quiescendum dare dignatus
est. Coopertorium tamen Rex noluit, quia asperrimum iudicauit. Manè autem factò,
Rex eum secum ad palatium duxit, tandemq; ei instare, vt Abbatiam susciperet, mul-
tis precibus cœpit. Qui cum reluctaretur, & regis petitioni assensum penitus denega-
ret, Rex auem e contrario excommunicationem & anathema ab omnibus Episcopis,
Archiepiscopis & toto synodali concilio minaretur, tandem imminente necessitate
succubuit, & animarum regimen coactus accepit. Referebat tamen hoc sibi nequa-
quam videri nouum, sed ante quinquennium sibi fuisse diuinitus reuelatum. Rege-
bat itaque monachos sub districta regulæ disciplina, neque alicui ab ea declinare lice-
bat: non denique nobilis, non literis eruditus per actus illicitos in dextram, lauamque
partem deflectere, vel à rectæ conuersationis audebat recitidine deuiare. Vir nanque
sanctus cordis oculos in cælum figens, vt Deo in omnibus obtemperaret, non time-
bat hominibus displicere.

Cap. 23. Hoc autem fratres serò considerantes, semetipsos prius accusant, quia hūc sibi præ-
esse poposcerant: deinde multis eum detractionum susurrationibus lacerant, & duris
scandalorum aculeis vexant. Romualdus itaq; videns, & suam perfectionem aliqua-
tentis minui, & illorum mores procliuus in deteriora conuerti, Regem impiger adiit,
& eo non leuiter reluctantē vnā cum Archiepiscopo Raennate, in vtriusque conspe-
ctu virgam proiecit, & monasterium dimisit. Porro autem Rex Tyburinam tunc ci-
uitatem obsidebat. Ciues enim inelytum eius Ducem, Matholinum nomine, interfe-
cerant, ipsum quoque Regem correptis armis, à suis mœnibus exturbauerant. Vnde
non dubium est, beatum Romualdum illuc ex diuina prouidentia missum, qui immi-
nens tot animarum periculū, sequestra pace deleuit. Hoc etenim inter eos pactus est,
vt Tyburtes ad honorem Regis murorum partem diruerent, ac obsidem darent: Du-
cis verò interfectorum ad eius matrem catenatum dirigerent. Quæ sancti viri fuis ad
eam precibus mitigata, crudeli homicidæ crimen indulsit, & incolumem ad propria
redire permisit.

Cap. 24. Fecit quoque venerabilis vir apud Tybur alium boni operis fructum, quem silen-
tio pratereundum esse non arbitror. Quidam nanque beatus, Venerius nomine, ha-
bitare primitus in monasterio cœpit cum tanta humilitate & simplicitate, vt omnes
illum fratres subannando despicerent, & delirum eum atque dementem esse puta-
rent. Alij enim illum sæpè colaphizare, alij fordida, qua lebetes lauabantur, aqua per-
fundere, alij diuersis eum solebant conuiciorum iurgijs lacerare. Cumque ille se per-
penderet inter tot aduersa tranquillum suæ mentis statum seruare non posse, confor-
tium deferens, in solitudinem properauit. Vbi per sex annos absque vino omniq; pul-
mento sub nimia districtiōnis ariditate permansit. Qui Romualdo interroganti, sub
cuius regimine obedientiam exhiberet, respondit se alieno solum imperio, hoc se-
qui, quod sibi vtilius videretur. Cui Romualdus ait: Si Crucem Christi portas, superest
vt Christi obedientiam non relinuas. Vade igitur, & consensu à proprio Abbate sus-
cepto, reuertere, ac sub eius dominio humiliter viue: quatenus sancti operis edificium,
quod bona voluntas edificat, humilitas erigat, atque obedientiæ virtus extollat. Hæc
& multa alia adificationis monita proferens docuit eum qualiter cogitationibus suis
resistere, qualiter posset iniquorum spirituum infestationibus repugnare: & ita con-
firmatum & instructum, in multa eum alacritate reliquit. Ille igitur sancti viri docu-
menta gratanter amplectens, Abbatem suum protinus adiit, consensum accepit, & ad
dilectam solitudinem quantocius remeavit. Volens autem in possessione sui mona-
sterij habitare, ascendit in quoddam saxum, nullis hominum vestigijs peruium, & ab
humana penitus conuersatione remotum, ibique per quatuor annos, omni humano
solatio destitutus, singulariter habitans, exceptis tribus buccellis, quas de monasterio
secum detulerat, non panem comedit, non vinum bibit, non coctum aliquid omni-
nò gustauit, sed solis arborum pomis & herbarum radicibus vixit. Erat autem in eodē
saxo

Nota de o-
bedientia.

Venerijere-
mitæ mira
abstinentia

faxo quædam concavit, vbi colligebatur aqua in hyeme, ex qua vir sanctus tota bibebat æstate. Tandem cognito, quod ibi seruus Dei moraretur, cœpère ad eum multi confluerent, ciborum alimenta deferre, & quæcunque sibi quasi necessaria ministrare. Quorum ille nullius indigens, cuncta pastoribus pecorum & alijs indigentibus exhibebat. Exhortante autem loci Episcopo, basilicam ibi fieri & consecrari permisit. In qua ipse aliquanto post tempore defunctus est, & à quibusdam se quærentibus est inuentus accliuus ante altare quasi causa orationis in cubitis & genibus iacens. Vbi nonnulla per eum Dominus miraculorum signa operari dignatus est. Sic denique, sic bona terra vberes fructus reddidit, quæ verbi semen ex ore Romualdi multiplicandum suscepit.

Apud prædictam quoque ciuitatem conuertit beatissimus vir Thammum quendam Theutonicum, qui, sicut dicitur, intantum Regi familiaris & charus extiterat, ut vtrinque vestes vtrunque contereant, & amborum manus vna paropsis communi sæpè cõuiuio sociaret. Crescentius namque senator Romanus, indignationem Regis incurrens, in montem, qui dicitur, sancti Angeli, confugium petiit, & quia munitio inexpugnabilis est, obfidente Rege, ad defendendum se fiducialiter præparauit. Ei verò Thammus ex præcepto Regis iusiurandum securitatis præstitit: & ita ille deceptus, adnitente Paola, qui sibi inimicus erat, quasi reus maiestatis, capitalem sententiam subiit. Cuius uxorem postea Imperator in concubinam accepit. Quia igitur Thammus & fraudis conficius, & periurio tenebatur obnoxius, idcirco à beato Romualdo iussus est relinquere seculum. Qui mox à Rege licentiam expetens, non modò facilem reperit, sed nimis etiam alacrem fecit. Erat autem prædictus Imperator monastico ordini valde beneuolus, & nimia circa Dei famulos affectione deuotus.

Ipse quoque ex eodem crimine beato viro confessus, pœnitentiæ causa nudis pedibus de Romana vrbe egrediens, sic vsque in Garganum montem ad sancti Michaëlis perrexit ecclesiam. Per totam etiam Quadragesimam in Classensi monasterio beati Apollinaris, paucis sibi adherentibus, mansit. Vbi ieiunio & Psalmodiæ, prout valebat, intentus, cilicio ad carnem indutus, aurata desuper purpura tegebatur. Lecto insuper fulgentibus pallijs strato, ipse in storea, de papyrijs confecta, tenera delicati corporis membra terebat. Promisit denique beato Romualdo, quod Imperium relinquens, monachicum susciperet habitum: & cui innumeri mortales erant obnoxij, iam ipse pauperculo fratri cœpit esse subiectus.

Romualdus autem cum eo, de quo iam diximus, Thammo, & cum Bonifacio viro clarissimo, quem nunc felicissimum martyrem se habere Russiana gloriatur Ecclesia, & cum alijs conuersis Theutonibus, à Tyburis oppido ad monasterium sancti Benedicti, quod in Cassino constitutum est monte, deuenit. Ibi verò grauiter infirmatus est, sed citò ex diuina misericordia conualuit. Habebat autem equum satis egregiũ, quem sibi Busclauinus, Sclauonici regis filius, dono dederat, factus ab eo Monachus. Hunc vir sanctus humilitatis studio permutauit, & pro eo asinum laudabilis negociator accepit. Nimio quippe Redemptoris nostri desiderio, qui a sella tergo confederat, vir venerabilis hoc ipsam animal libentiùs equitabat. Cum his igitur omnibus superiùs nominatis Romualdus ad Pereum, vbi dudum habitauerat, rediit, ibique his & alijs multis fratribus aggregatis, & per cellas singulas constitutis, tanto feruore eremiticæ conuersationis rigorem & in se, & in alijs tenuit, ut illorum vita omnibus, ad quos fama eorum peruenire poterat, mirabilis haberetur. Quis enim non obstupesceret? Quis non immutationem diuinæ dexteræ prædicaret, cum vidisset priùs homines sericis, immodè deauratis vestibus indutos, crebris obsequentium cuneis constipatos, omnium deliciarum affluentijs afflueros, nunc vno birro contentos, inclusos, discalceatos, inculcos, & tantæ abstinentiæ ariditate contusos? Faciebant autem omnes opera manuum, alij scilicet coclearia, alij nebant, alij retia necdebant. Quorum tamen omnium vitam beati Bonifacii conuersatio longiùs transcendebat.

Hic regis fuerat consanguineus, & ita charus, ut rex illum non alio vocaret nomine, nisi anima mea. Erat autem apprimè liberalium artium doctrinis instructus, maximeque in modulationis musicæ studijs approbatus. Is itaque cum in capella regia mortaretur, videns ecclesiam antiqui martyris Bonifacii, mox exemplo sui æquiuoci ad martyrii desiderium prouocatus, ait: Et ego Bonifacius vocor. Cur ergo etiã ipse martyr esse non debeo? Posthac igitur monachus factus, tanta se abstinentiæ frugalitate constrinxit, ut sæpè Dominicis diebus tantum, & quinta feria per hebdomadam manducaret. Nonnunquam verò si vrticarum, vel etiam veprium cerneret densitatẽ, illuc se pro-

se proiciens volutabat. Ex quo cum quidam frater aliquando eum corripere, dicens Hypocrita, quare hoc ad captandos popularis aure rumores coram omnibus facis, nihil aliud respondit, quam, Tui sunt confessores, mei sint martyres. Cum vero post diurnam eremiticam conuersationis vitam ad predicandum iam ire disponderet, Romam primum pergere studuit, & ab Apostolica sede consecrationem Archiepiscopatus accepit. Reuolit autem mihi quidam senex monachus, qui cum illuc de Rauenna finibus comitatus fuerat, quia in toto illo itinere vir venerabilis cum omnibus quidem, qui eum sequebantur, pedestri ibat, sed ipse iugiter psallens, & ceteros longe precedens, nudis semper pedibus incedebat. Pro labore quidem itineris quotidie comedebat, sed per singulos dies de medio pane & aqua viuens, in diebus festis, ignoto videlicet omni liquamine, quotidiano victui poma qualibet, vel herbarum radices addebat.

Magna eius
vite austeritas.

Cap. 29.

Postquam autem consecratus est, quotidie obseruabat & monasticum pariter & Canonicum in celebrandis Horarum officijs ordinem. Cum vero iam ultramontanos peteret fines, equo quidem uehebatur, sed venerabilis pontifex (sicuti dicitur) nudis cruribus semper & plantis adeo intolerabilem frigidissimam regionis sufferebat algorem, ut volens descendere, non pedem ab adherente ferro disungeret, nisi aqua calida subueniret. Ad gentiles autem postremo perueniens, cum tanta cepit feruidi periculis constantia predicare, ut iam nullus ambigeret, quia vir sanctus martyrium flagitaret. Illi vero timentes, ne sicut post martyrium beati Adelberti, coruscantibus miraculorum signis, Sclauonica gentis plerique conuersi sunt, ipsis quoque similiter eueniret, longo tempore a beato viro manus artificiosa malitia reprimunt, & cupidissimo mori, nolentes occidere, crudeliter parcunt. Cumque ad Regem Russorum vir venerabilis peruenisset, & constanti animo predicacioni vehementer insisteret, videns cum Rex squalidis vestimentis indutum, ac nudis pedibus incedentem, opinatus est quia vir sanctus talia non religionis causa perferret, sed idcirco potius, ut pecunias congregaret. Promisit igitur ei, quia si ab huiusmodi vanitate recederet, ipse paupertatem eius largissima diuitiarum liberalitate ditaret. Verum Bonifacius mox ad hospitium sine mora reuertitur, preciosissimis pontificalibus ornamentis decenter induitur, & sic ad Regis palatium denuo presentatur. Rex autem videns eum tam decoris vestibus adornatum, ait: Nunc scimus, quia te ad vanam doctrinam, non paupertatis inopia, sed veritatis impulsit ignorantia. Veruntamen si vis vera credi, quae asseris, erigantur duae excelsae lignorum catastae, breuissimo a se interstitio separatae, & igne supposito cum vaporatae fuerint, ita ut vtriusque, struis vnus ignis esse videatur, tu transi per medium. Quo si laesus ex aliqua parte fueris, ipsis te penitus consumendum ignibus trademus. Sin autem (quod credi non potest) sanus euaseris, omnes nos Deo tuo absque difficultate credemus. Cumque hoc foedus non solum Bonifacio, sed & cunctis, quae aderant, gentibus placuisset, Bonifacius ita vestitus ut Missarum solennia celebraturus, prius cum sanctificata aqua & incenso thure vndique, perlustrans ignem, dein stridentes flammarum globos ingressus, ita exiuit illaesus, ut nec minimus capitis eius capillus videretur exustus. Tunc Rex & ceteri, qui huic spectaculo interfuerant, cateruatim ad pedes se beati viri proiciunt, indulgentiam lachrymabiliter petunt, & baptizari se instantissima supplicatione deposcunt.

Apud Rufos concionatur.

Ecce sanctificata aqua virtutem & thuris incensum.

Cap. 30. Russi credunt in Christum.

S. Bonifacius decollatur.

Coeptit itaque tanta gentium multitudo ad baptismum confluere, ut vir sanctus ad spatiosum locum quendam pergeret, & in ipsa aquarum abundantia populum baptizaret. Decreuit autem Rex, ut regnum relinquens filio, ipse quandiu viueret, a Bonifacio nullatenus separaretur. Frater autem Regis cum ipso pariter habitans, dum nollet credere, absente Bonifacio, ab ipso Rege peremptus est. Alius vero frater, qui iam a Regis erat cohabitatione diuisus, cum ad eum vir venerabilis venit, audire verbum eius noluit, sed de conuersione fratris nimia aduersus eum ira succensus, continuo comprehendit: deinde timens, ne si viuum teneret, Rex eum de manibus eius eriperet, in sua praesentia, circumstante non parua hominum multitudine, decollari praecipit. Statim vero & ipse caecatus est, & raptus eum cum omnibus, qui adstant, stupor oppressit, ut nec loqui, nec audire, nec aliquod humanitatis officium agere aliquatenus possent, sed cuncti velut lapides rigidi & immobiles permanerent. Rex autem hoc audiens, nimio dolore percussus, omnino deliberat non solum fratrem occidere, sed & cunctos, qui sibi tanti reatus fautores extiterant, gladijs trucidare. Sed cum illuc protinus aduenisset, & corpore martyris adhuc in medio posito, fratrem simul cum reliquis hominibus sine sensu & motu stupefactus ad stare conspiceret, hoc sibi cum suis omnibus placuit, ut prius pro eis oratio fieret, si forsitan illis diuina misericordia

ricordia sensum, quem amiserant, reformaret: deinde si acquiescerent credere, indulto crimine, viuerent: sin autem, omnes vltoribus gladijs interirent. Cum igitur & ab ipso Rege, & à cæteris Christianis diutius fuisset oratum, non solum prior sensus stupefactis hominibus redditur, sed insuper consilium flagitandæ veræ salutis immititur. Nā continuò pœnitentiam sui criminis flebiliter expetunt, baptismi sacramenta cum magna alacritate suscipiunt, super corpus quoque beatissimi martyris ecclesiam construunt. Veruntamen ego, si de huius mirabilis viri cuncta, quæ dici veraciter possunt, virtutum dona referre tentarem, deficeret forsitan lingua, non deficiente materia. Dum igitur Bonifacij virtus proprio indigeat stylo, idcirco tamen illum cum alijs Romualdi discipulis per transcursum hic memorare curamus, vt ex eorū laude, quàm magnus & gloriosus magister eorum fuerit, demonstremus: quatenus dum celsitudo clientium auribus fidelium insonat, quàm excelsus doctor eorum fuerit, ex schola, quam tenuit, innotescat.

Eius interfectores credunt.

Interea Romualdo in Pereo habitante, Busclaus Rex preces Imperatori direxit, vt sibi spirituales viros mitteret, qui regni sui gentem ad fidem vocarent. Mox Romualdum Imperator aggreditur, & concedi sibi de suis monachis, qui illuc destinati vtiliter valeat, deprecatur. Ille verò nulli suorum hoc præcipere velut ex prælationis auctoritate voluit, sed in eorum voto ponens, siue manendi, siue abeundi eis optionem dedit. Ignorabat enim ex tam metuendo negotio voluntatem Dei: & ideo non illud suo, sed fratrum potius arbitrio committebat. Instante igitur Imperatore & humiliter obsecrante, tandem duo solummodo inuenti sūt ex omnibus, qui se vltro ad eundem promptos obtulerunt. Quorum vnus Iohannes, Benedictus alter vocabatur. Hi itaq; ad Busclauum euntes, in eremo prius, eo sustentante, manere coeperunt, & vt prædicare postmodum possent, Sclauonicam linguam laboriosè discere studuerunt. Septimo verò anno, cum iam loquelam terræ plenè cognoscerent, vnum ad Romanam urbem monachum mittunt, & per eum à summæ sedis Antistite prædicandi licentiam petunt. Iniungunt etiam, vt nuncijs aliquos secum de B. Romualdi fratribus duceret, qui eremiticæ conuersationis edocti, cum eis simul in Sclauorum partibus habitarent.

Cap. 31.

Busclaus autem, volens coronam sui Regni ex Romana auctoritate suscipere, prædictos venerabiles fratres obnixa cœpit supplicatione deposcere, vt ipsi plurima eius dona Papæ deferrent, & coronam sibi à sede Apostolica reportarent. Qui regiarum petitioni assensum penitus denegantes, dixerunt: Nos in sacro ordine positi sumus, tractare nobis secularia negotia minimè licet: & ita relinquentes Regem, ad cellam reuersi sunt. Quidam verò regis familiares, agnoscentes ipsius desiderium, sed quid sancti viri respondissent, ignorantes, copiosum auri pondus, quod mittendum Papæ fuerat, secum eos detulisse ad cellulam falsò opinati sunt. Deinde intra se conditione pacta condicunt, vt noctū eremum latenter ingressi, & monachos interficerent, & pecuniam absportaret. Quos cum beati viri tentantes irrumperè persensissent, aduentus eorum causam protinus agnoscentes, confessionem inter se facere, & sanctæ Crucis se cœpère vexillo communire. Erant autem ibi duo pueri, eorum obsequio ex aula regia deputati, qui, prout vires dabant, stare pro sanctis, & furibus resistere nixi sunt. Fures verò reperto tandem aditu irruentes, extractis gladijs omnes pariter occidere. Tunc thesaurum anxie perquirentes, sed euerfis omnibus nihil inuenientes, vt tanti reatus crimen obtegerent, & humana suspicio non armis, sed flammis potius, quod fuerat, deputeret, cellam incendere, & ipsa martyrum conati sunt cadauera conflagrare. Sed admoti ignes, amissis naturæ viribus, nil omninò consumere vllis hominum studijs potuere. Ita enim eos ipsa etiam parietum materies repellabat, ac si pro lignis durissimi silices essent. Frustrati itaque fures, in fugam se conferre nituntur: sed & hoc illis ex diuina prouidentia denegatur. Tota siquidem nocte per frutetorum, per latitudinem saltuum, per opaca sylvarum, viam anxii sunt quære, quam nullatenus valere errabundis vestigijs inuenire. Sed neque pugiones in vaginas recondere, arefactis brachijs, potuerunt. Vbi verò sanctorum iacebant corpora, copiosum lumen vsq; in diem splendescere, & dulcissima Angelicæ cantilenæ non desijt suauitas resonare.

Cap. 32.

Sancti viri ab impijs iugulantur.

Vide miracula & diuinam in impijs illos vltionem.

Adueniente autem die, quod factum fuerat, Regem latere non potuit. Qui illic ad eremum cum numerosa populi multitudine festinauit, & ne fures euaderent, facta corona hominum, totam syluam vadique circuncinxit. Qui tandem reperti sunt mani festi criminis rei, & ad gladios suos adhuc vltione diuina ligati. Rex autem quid de eis faceret,

Cap. 33.

faceret, habita consideratione deliberans, hoc postremo decreuit, vt nequaquam eos sicut merebantur, occidi præciperet, sed ferreis catenis vinctos ad sepulcra martyrum destinaret, quatenus aut ibi vsque ad obitum in vinculis miserabiliter viuerent, aut si sanctis martyribus aliter videretur, ipsi eos sua misericordia liberatent. Qui cum ad sanctorum tumultum fuissent ex præcepto Regis attracti, mox ineffabili diuinitatis omnipotentia fractis sunt nexibus absoluti. Deinde facta super corpora sanctorum basilica, innumerabilia non solum tunc, sed & nunc ibi fiunt ex diuina virtute prodigia.

Miracula ad corpora sanctorum.

Cap. 34.

Imperator autem Henricus Busclauus consilium non ignorans, vndiq; vias custodiri præceperat, vt si Busclauus Romam nuncios mitteret, in eius ilico manibus deuenirent. Monachus igitur, qui nuper missus à sanctis martyribus fuerat, demum captus est & mox carcerali custodiæ mancipatus. Nocte verò illi Angelus Domini in carcere visitauit, & consummatos esse eos, quorum legatione fungebatur, admonuit, statimq; aperto diuinitis carcere, præparatum sibi esse nauigium in fluuio, quæ transitur erat, asseruit. Quò festinans monachus, Angelicæ promissionis fidem veram esse probauit. Dum moraretur autem Romualdus adhuc in Peroo, Imperator Ortho monasterium ibi ad honore sancti Adelberti, eo suggerente, construxit, cui contigua Classensis cœnobij prædia contulit, & ea sibi ex fiscali possessione in Firmensis monarchiæ partibus recõpensauit. Abbate quoq; illic ex Romualdi discipulis constituto, & fratribus congregatis, cœcepit eos sub magna Romualdus tenere custodia, & docebat eos sub regula viuere disciplina. Præcepit etiam Abbati, vt in eremum secedens, per totã hebdomadã in cella consisteret: diebus verò Dominicis fratres, ad monasterium veniens, visitaret. Qui sancti viri iussa contemnens, cœcepit seculariter viuere, & pede operis semel ex orbitate, à rectitudinis tramite iam longius declinare. Videns ergo Romualdus, quòd secundum suã voluntatis ardore ibi laborare non posset, Regem protinus adiit, & acceptæ promissionis exactor, vt Rex monachus fieret, insistere vehementius cœcepit. At ille facturum se quidem quòd exigebatur asseruit, si tamen prius Romã, quã sibi rebelabat, impeteret, & ea deuicta, Rauennam cum victoria remearet. Cui Romualdus: Si

S. Romualdus prædicitur Orthoni Imper. mortem.

Cap. 35.

Romã, inquit, ieris, Rauennam vltius nõ videbis: & apertissimè illi mortem propinquam esse denunciatis, quia eum reuocare non potuit, proculdubio de eius certu interitu, ab eo recessit. Dum verò Rex Romam properat, Romualdus nauim ascendens, ad ciuitatem Parentium transfretat. Rex itaq; secundum beati viri prophetiam vix à Roma reuerti incipiens, mox languore correptus, apud Paternum defunctus est.

Psal. 31. Gratia lachrymarum in S. Romualdo.

Rom. 8.

Romualdus autem tribus annis in Parentinã ciuitatis finibus habitans, in vno monasterio construxit, in duobus verò inclusus mansit. Ibi nempe ad tam magnæ perfectionis cumulum pietas illum diuina prouexit, vt à sancto afflatus Spiritu & nonnulla ventura prospiceret, & multa veteris ac noui testamenti occulta mysteria radijs intelligentiæ penetraret. Anxiabatur autem ibi aliquãdo in lachrymas erumpere, sed nullo valebat conamine ad contriti cordis compunctionem venire. Factum est ergo quodam die, dum in cellula psalleret, vt in hunc psalmi versiculum incideret: Intellectum tibi dabo, & instruam te: in via hac, qua gradieris, firmabo super te oculos meos. Repentè igitur tanta sibi lachrymarum effusio orta est, & ita mens eius ad intelligendas diuinæ scripturæ sententias illustrata, vt ex eodem die, quandiu vixit, vberes sibi lachrymæ, quodocunq; voluisset, facillimè fluerent, & plurima illa scripturarum mystica non laterent. Frequenter enim tanta illum diuinitatis contemplatio rapiebat, vt quasi totus in lachrymas resolutus, æstuante inenarrabili diuini amoris ardore clamaret: Chare Iesu, chare, mel meum dulce, desiderium ineffabile, dulcedo sanctorum, suauitas Angelorum: & cætera huiusmodi, quæ ille sancto Spiritu dictate, in iubilum proferebat: nos humano sensu exprimere talia nõ valemus. Sicut enim Apostolus dicit: Nos, sicut oportet, orare nescimus: sed ipse Spiritus orat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Et idè Romualdus Missam celebrare coram pluribus nunquam volebat, quia se à lachrymarum inundantia continere non poterat. Vnde etiam postmodum præ nimia iam consuetudine vir simplicis animi putans gratiam sibi diuinitus prærogatam, omnibus esse concessam, dicebat plerunq; discipulis: Cauete, ne multas lachrymas effundatis: quia & visum minuunt, & verticem lædunt. Vbi quæ autem vir sanctus habitare disponderet, oratorium cum altari primitus intra cellulam faciès, deinde se recludens, aditum damnabat.

Cap. 36.

Miserunt aliquando ad illum fratres, qui morabantur in solitudine, quæ Bifurcum dicitur, consilium flagrantem, qualiter conuersari in eremo deberent, qualiter diaboli

licis

licis impugnationibus resistere possent. Quorum nuncij cum ad monasterium, à quo Romualdi cella longius aberat, peruenissent, ilico venerabilis vir per spiritum eorum cognouit aduentum, præcepitq; Abbati Ansoni, qui sibi tunc assidebat, dicens: Vade, & pulmentum fratribus præpara, qui de longinquis partibus aduenere. Qui continuo cœpit eum deridere, & dicere, quia verè falsus propheta esset. Postremò tamen velut coactus ad monasterium veniens, eos, quos vir sanctus prædixerat, orantes iam in ecclesia reperit. Quos videlicet Romualdus multo salutaris doctrinæ sale condidit, multis deniq; contra antiqui hostis insidias virtutum armis instruxit: & postquam eos de omnibus subtiliter vitilerat, docuit, cum multa eos ad eremum alacritate remisit.

Per spiritum
cognoscit
fratrum ad-
uentum.

Alio quoq; tempore rursus prædicti fratres ad eum nuncios diriguat, & de eadem re consilium maiori ad huc anxietate requirunt. Quibus vir venerabilis ait: Ego nunc libellum de pugna dæmonum scribo, què vobis, cum redieritis, dabo, vel certè vobis, cum fortasse veniam. Hoc illi audientes, protinus in faciem se prosternunt, vt cū illis ire dignaretur, importuna admodum supplicatione deposcunt. Altera verò die iturū secum incunctanter asseruit, & vt nauim requirerēt iussit. Audiens hoc Parentinus Episcopus, nimio mœrore perculsus est. Inueniens quoq; monachos propter nauigiū discurrentes, multis contumeliarum eos dehonestauit iniurijs. Hoc etiam cunctis iuxta portum manentibus promulgauit edictum, vt quicumq; Romualdo nauim dare præsumeret, ipse quoq; vnà cum ipso irreuocabili profectioe demigrans, Parentium viteriùs non rediret. Fessinè igitur nuncius ad Polensem Episcopum mittitur, vt beato viro nauigium mittere non moretur. Sapè nanque præfatus Episcopus adhortatus illum fuerat, vt nequaquam decederet in tam obscuro recessu inclusus lateret, sed illic potius se conferret, vbi animarum lucrum copiosius facere potuisset, ne videlicet sicut carbo soli sibi met arderet, sed magis, vt re vera lucerna super candelabrum posita, omnibus, qui in domo Dei sunt, radios suæ lucis infunderet.

Cap. 37.

Dum igitur nuncius, qui missus est, expectatur, Romualdus his, qui secum erant, fratribus ait: Noueritis proculdubio, quia frater ille tardiùs venit: vnde in alia naui nos ire priùs, quàm ille reuertatur oportet. Adueniente autem sancto die Dominico, in ipso primæ lucis crepusculo dixit assistenti sibi cuidam fratri, nomine Ingelberto, qui postea Archiepiscopus factus est: Respice, inquit, in pelagus, & vide duas naues longinquis adhuc spatijs pari aduersum nos velocitate tendentes: earum nos definitè debet vna suscipere. Qui curiosius intendens, & expansis oculorum radijs sollicitè cuncta perlustrans, aliquod nauigij signum omninò videre non potuit. At cū dies iam iam que claresceret, ecce extremio videt intuitu duas naues eminè aduentantes, & prænimia adhuc longinquitate quasi totidem volucres apparentes. Quibus tandem subeuntibus portum, interrogati remiges, vtrum Romualdum cum suis in propria vellent naue suscipere, noua mox repleti lætitia, se & sua omnia in eius potestate constituunt, & beatos se fore tam preciosæ margaritæ pondere profitentur. Verùm illo die minas aëris formidantes, ire nolebant. Romualdus autè exhortatus est eos, vt statim in spe diuinæ gratiæ iter caperent, spondens eis, quia nullum omninò periculum sustinerent. Illi tamen tota die ibidem commorantes, nocte nauigare cœperunt.

Cap. 38.

Circa diluculum autem subito venti sequiunt, tempestas oritur, mare ab imo fundo versatur. Iamq; furentes vndiq; procellæ, ipsos quoq; remiges prosternunt, & nauim hinc inde concutientes, totas penè tabulas laxant. Videres itaq; homines, alios quidem se ad natadum exuere, alios verò diuersis se funibus religare, quosdam autè, vt superna tare fluctibus possent, remos, aut lignum aliquod strictum tenere. Cumq; in tanto discrimine non iam dubium desperatis omnibus naufragium immineret, ilico Romualdus ad solita orationis arma cucurrit, & reclinato paululum capite, capite deuexo in gremium, preces in silentio ad Dominum fudit: deinde Ansoni Abbati, qui cominus assistebat, securè præcepit, dicens: Denuncia nautis, vt nequaquam timeant, sed omnes se incolumes euasuros absque vlla penitus ambiguitate cognoscant. Vix modicum post hæc tempus transierat, & ecce vltra omnium spem absq; vilo humano studio ipsa se nauis dirigit, & mox in portum Capreolæ ciuitatis delapsa, celeriter subintravit. Tunc oēs liberatori Deo dignas referre gratias, & manifestè se de faucibus mortis ereptos Romualdi meritis profitentur.

Cap. 39.

Oratione
maris tēpe-
statē sedat.

Prophetia
eius.

Veniens itaque Romualdus Bifurcum, visis omnium fratrum cellis, quia superstitione quadam ambitiosæ videbantur, in nulla earum habere hospitium voluit, nisi in illa solummodo, in qua Petrus venerabilis eius discipulus habitabat. Vir siquidem erat

Cap. 40.

erat

erat admirabilis abstinentiæ, multæque admodum extremitatis, qui cellulam sibi ad sancti Hilarionis exemplum vix vnquam largiorem fieri quatuor cubitis permittebat. Referebat autem post idem venerabilis vir, quia dum beatus Romualdus cum ipso maneret, & psalmos vterque se in vicarijs versibus alternaret, tricies in nocte, vel eo amplius se Romualdus ad requisita naturæ ire simulabat, quoniam affluentium lachrymarum inundantiam atque singultus cohibere non poterat. Cumque ibi Romualdus aliquandiu moraretur, & fratres non solum de spirituali certamine verum etiam ut sibi Abbatem præferrent, admoneret, illi quia suum habebat vnusquisque suum stentatorem, & prout cuique libuerat, proprijs sequebatur arbitrij libertatem, Romualdi præcepta suscipere non magnoperè curarunt.

Affluentia
lachrymarum.

Cap. 41.

Romualdus ergo sterilitatis impatiens, anxia cœpit auiditate perquirere, vbi terra posset ad proferendos animarum fructus idoneâ inuenire. Misit itaque nuncios ad Camerinæ prouinciæ Comites. Qui audito nomine Romualdi, nimio repleti gaudio, cuncta suæ ditionis obtulere prædia, non modò syluarum & montium, sed si sibi etiam placeret, agrorum. Postremo repertus est in eorum possessione locus, eremiticæ conuersationi satis congruus montibus vndiq; vallatus & syluis. In medio verò ampla quadam planities non solum proferendis frugibus apta, sed perspicuis etiam fontibus irrigua. Hic itaque locus, Vallis de castro, antiquitus vocabatur, vbi iam parua erat ecclesia, in qua quorundam conuersarum mulierum videbatur esse conuentus. His itaque locis cedentibus, constructis cellulis, illic habitare cum suis discipulis vir venerabilis cœpit. Ibi autem quantos animarum fructus per illum Dominus acquisiuerit, quis valeat vel atramento describere, vel lingua proferre? Cœpere nanque homines ad poenitentiam hincinde confluere, & sua pauperibus misericorditer erogare: alij seculum omnino relinquere, & ad sanctæ conuersationis ordinem spiritu feruido festinare. Erat enim vir beatissimus, quasi vnus de Seraphin, quia & ipse flamma diuini amoris incôparabiliter aestuabat, & alios quocunque pergeret, sanctæ prædicationis facibus accendebat. Sæpè nanque dum prædicationis verba proferret, tanta illum compunctio in lachrymas excitabat, vt subito interruptum sermonem relinquens, aliquorsum repente impetu velut amens aufugeret. Et si quando cum fratribus equitabat, longè post alios veniens, semperque psallens, nihilo minus ac si in cella resideret, iugiter lachrymas effundere non cessabat.

Ingens animarum fructus.

Cap. 42.
Simoniacos
seuerè casti-
gat.

Inter ceteros autem præcipuè seculares clericos, qui per pecuniam ordinati fuerant, durissima seueritate corripiebat, & eos, nisi ordinem spontè desererent, omnino damnabiles & hæreticos assererat. Qui nouam rem audientes, occidere illum moliti sunt. Per totam nanque illam monarchiam vsque ad Romualdi tempora, vulgata consuetudine vix quisquam nouerat, Simoniacam hæresim esse peccatum. Qui dixit eis: Canonum mihi libros afferte, & vtrum vera sint, quæ dico, vestris attestantibus paginis comprobate. Illis igitur diligenter inspectis, & crimen agnoscunt, & errata depingunt. Cōstituit autem vir sanctus plures Canonicos & clericos, qui laicorum more seculariter habitabant, præpositis obedire, & communiter in congregatione viuere docens. Nonnulli quoque Episcopi, qui per Simoniacam hæresim sacras sedes inuaserant, ad eum causâ poenitentiae concurrerant. Qui etiam venerabili viro se committentes, & Episcopatum termino statuto deserere, & ad sanctæ conuersationis se promittere ordinem festinare. Ex quibus tamen vir sanctus quandiu vixit, nescio si vel vnum conuertere potuit. Est enim venenata illa hæresis, præsertim in Episcopali ordine, tam dura & ad conuertendum rigida, semper promittens, semper de die in diem producens, atque in futurum procrastinans, vt facilius possit Iudæus ad fidem conuerti, quàm hæreticus plenè ad poenitentiam pronocari.

Cap. 43.

In eisdem quoque partibus sanctus vir monasterium condidit puellarum. Solenni autem quadam die, dum vir venerabilis illic cum fratribus in capitulo resideret, & eos salutaris doctrinæ dapibus satiaret, repente ipsum interrompens sermonem, anxia quadam voce exclamare cœpit & dicere: Agite, agite, quantocyus properate, quia iam fratris Gregorij cellam fur frangit, (hic autem Gregorius Archiepiscopus in gentibus postmodum consecratus est) Qui protinus exilientes, ad cellam perniter currunt, & furem iam parietes infringentem inueniunt. Quem corripientes, ad magistrum pertrahunt, & quid de tam sacrilego raptore faciendum esset, inquirunt. Quibus vir sanctus cœpit hilariter dicere: Et ego fratres ignoro, quid de tam malo homine possimus facere. Eruius illi oculos? Sed postea non videbit. Incidimus ei manus? Sed amplius non laborabit, & per hoc forsitan fame peribit. Quod si pedem trunca.

Eius incūda
in furem
humanitas

truncamus, ambulare non poterit. Sed intrò eum ducite, & cibum illi priùs apponite, ut quid de eo faciendum sit, interim pertractemus. Ita vir sanctus exultans in Domino postquam cibari latronem fecit, illum modestè correptum, & dulcibus verbis admonitum, redire ad propria in pace permisit.

Postremò dimissis in Valle de castro nonnullis de suis discipulis, ad regionem se vrbis veteris contulit, & in possessione Pharulphi Comitis monasterium, multis quidem suffragantibus, sed eo maximè expensas præbente, construxit. Tantis nanque in sancti viri pectore faciendi fructus ardor incanduerat, ut effectis nunquam contentus, dum alia faceret, ad facienda mox alia properaret, adeò ut putaretur totum mundum in eremum velle conuertere, & monachico ordini omnem populi multitudinem sociare. Multos denique illic de seculo abstulit, quos per plura sacra loca diuisit. Nonnulli quoque nobilium filij, contemptis parentibus, ad virum beatissimum fugiebant. Ex quibus etiam filius Guidonis Comitis fuit, qui in ipsa pueritia non longo tempore, postquam monachus factus est, ad mortem veniens, vidit duos iniquos spiritus, quasi nigrimos vultures, terribiles in se oculos figentes. Cumq; hoc assenti sibi beato Romualdo puer ediceret, protinùs addidit: Ecce, inquiens, magister, tanti nunc Aethiopes intrant, ut iam totum ædificium repleant. Exhortatus autem, ut confiteretur quid deliquisset, hoc solummodò crimen felix ille peccator cum magno errore confessus est, quia iniustus fuerat à Priore nescio quot se opas accipere, & illas nondum acceperat. Romualdo igitur ei tanti facinoris veniam indulgente, in pace defunctus est. Postero verò die cæcus quidam, præbendarius videlicet patris eius, ad sepulcrum illius venit, & altiori voce clamans: Heus domine mi, inquit, si cum Deo es, sicut credo, preces pro me ad eum funde, & oculorum mihi lumen restitue. Quo dicto, statim illuminatus est. Nonnulli quoque ægroti ad eius tumulum venientes, redditum sunt sanitati. Cuius sepulcrum velut multis plenum aromatibus redolebat. Ita ille à Deo meruit honorari post mortem, qui pro eius amore, dum viueret, carnalium spreuit hereditatem.

Cap. 44.

Valdè pro-
pagat mona-
chismum.Cæcus videt
ad sepulcrum
Guidonis
Comitis &
monachi.

Interea Romualdus audiens, quia beatissimus vir Bonifacius martyrium suscepisset, nimio desiderio igne succensus, ut pro Christo sanguinem funderet, Hungariam mox ire disposuit. Interim tamen dum in ipsa intentione persisteret, breui tempore tria constituit monasteria, vnum videlicet in Valle de Castro, vbi nunc sanctissimum corpus eius reconditum est: aliud prope Isinum fluuium, tertium iuxta oppidum cõdidit Esculanum. Deinde licentia ab Apostolica sede suscepta, & duobus è suis discipulis in Archiepiscopos consecratis, cum viginti quatuor fratribus iter arripuit. Tamen enim ardor moriendi pro proximo in omnibus æstuabat, quòd vir sanctus ad tale negocium cum paucis ire difficile poterat. Euntibus ergo cum iam ipsis Pannonia rum finibus interessent, repente Romualdus languore correptus, vltèius ire nõ potuit. Cumq; diutiùs pateretur, si quando redire disponderet, protinùs ex ægritudine conualescebat. Sin autem ire vltèrà tentaret, tota eius facies protinùs intumescere, cibos quoque iam retinere stomacho languescere non poterat. Aduocatis itaque fratribus ait: Perpendo nequaquam diuinæ voluntatis esse iudicium, ut vltèrà progrediar. Veruntamen quia intentionis vestræ desiderium nõ ignoro, neminem vestrum redire compello. Multi nempe etiam ante nos totis nisibus studuerunt ad martyrij culmen pertingere, sed quia diuina prouidentia aliter sensit, in suo gradu coacti sunt remanere. Licet ergo vobis omnibus martyrium defuturum esse non ambigam, qui tamen ire, qui mecum redire voluerit, vniuscuiusq; relinquatur arbitrio. Quindecim igitur Hungariam prodeuntibus, duobus aliò iam dimissis, vix septem cum magistro discipuli remanserunt. Eritium autem quidam flagellantur, venduntur plures, ac seruitutem pro Domino subeunt, ad martyrium tamen, sicut vir sanctus prædixerat, non pertingunt.

Cap. 45.

Romualdus
vult Hunga-
ris prædica-
re Christum,
sed diuini-
tatis retarda-
tur.

Romualdus autem, conuerso quodam nobilissimo viro, Aldeberani Ducis con sanguineo, qui postea monachus factus, in sancta vsque ad mortem conuersatione permansit, alijsq; Thæutonibus, ad monasterium, quod in vrbis veteris regione cõstruxerat, redijt. Notandum itaq; est, quia sanctus vir nequaquam velut leuitate vsus falli inaniter potuit, qui secundum intentionem quidem suam martyrium subiit, iuxta diuinum verò consilium pro salute eorum missus est, quos conuertit. In prædicto igitur monasterio multa persecutionis scandala passus est. Volebat enim Abbatem ut reuerà monachum, extremitatem diligere, secularia ex desiderio non tractare, res monasterij pro vana gloria non expendere, fratrum vsibus necessaria ministrare.

Cap. 46.

Infestas pe-
tatur perse-
cutiones.

Quæ

Quæ omnia dum ille surda aure contemnit, Romualdus locum cum suis discipulis deserens, non longè à castro prædij ditionis Raynerij, qui postmodum Tuscia Marchio factus est, habitauit. Hic autem Raynerius coniugem suam occasione propinquitatis abiecerat, & consanguinei sui vxorem, quem ipse insequentem quodam modo intus occiderat, in coniugium copulârat. Ob hoc itaque Romualdus, ne criminis eius particeps fieret, gratis manere in eius possessione noluit, sed vnum ei aureum pro qua, alterum verò pro lignis appendit. Quos cum ille omninò respueret, malè videlicet sua dare, quàm à sancto viro quicquam recipere, postremò tamen victus assensit potius, quàm Romualdus abiret. Dicebat autem idè Raynerius, cum monarchiâ obtineret: Quia non Imperator, non aliquis omninò mortalium, tantum mihi rætum valet incutere, quantum me Romualdi terret adspæctus. Ante eius quippe vultum ne que quid dicam scio, neque quibus me defendere valeam, vllas excusationes inuenio. Habebat reuerà vir sanctus hæc ex diuino munere gratiam, vt quicumque peccatores, præsertim potentes seculi, in eius præsentiam deuenissent, mox velut ante maiestatem Dei tremefactis visceribus formidarent. Sanctus nimirum Spiritus, qui pectori eius habitator inerat, hunc terrorem iniustis diuinitus intendebat.

Raynerius
Marchio
virū sanctū
admodū ve
reuit.

Nota.

Cap. 47.

Illis verò temporibus vir venerabilis monasterium non longè à Massiliano castro construxit. Audiens autem aliquando, quia Venetus quidam Clasiensem Abbatiam per cõemptionem Simoniaca hærescos inuaserat, in super quoq; in corpus suum iniquè peccabat, illuc protinus ire miles Christi impiger studuit, diuersisque modis ipsum monasterium purgare tentauit. Vir autem reprobis dum Abbatiam metuit perdere, non timet homicidium perpetrare. Intempesta siquidem nocte, dum Romualdus in lecto securè quiesceret, ille eum latenter aggressus, impijs cõcepit digitis guttur eius adstringere, nitens eum crudeliter suffocare. Sed dum vir sanctus necdum profusus intercepto spiramine, anhelitū vix eluctante, rauciret, Ingelbertus ilicò magistri singulibus excitatus, torrem mox ex sopito igne corripuit, & ministrum diaboli ab incepto nefandissimo crimine exturbauit.

Quidam im
probus virū
Dei præfo
care nititur.

Cap. 48.

Post hæc Romualdus denuò Parentium nauigauit, sed Apostolicæ sedis Antistes & Romani ciues, vt Romam rediret, legationem dirigunt. Quò si reuerteretur, facturos se omnia eius præcepta promittunt: sin autem, ex communicationis sententiam comminantur. Hoc itaque modo suum Romualdum Italia recuperare promeruit. Eo tempore in faucibus Callensium montium aliquandiu mansit, deinde in Petranum montem, non longè videlicet à monasterio sancti Vincentij, quod iuxta Candelianum cõstitutum est fluuium, commigrauit. Quocunq; autem vir sanctus ibat, semper fructificans, semper animarum lucrum magis ac magis accumulans, & homines de seculo abstrahens, velut totus in ignem conuersus, ad caeleste desiderium animos hominum accendebat.

Multos cõ
uertit.

Cap. 49.

Volens autem tunc locum ad eremum faciendam idoneum inuenire, præcepit quidam presbytero, vt ad domum propriam rediens, sibi & his, qui cum comitabantur, alimenta deferret. Deinde montem indagine studiosa perlustrans, postremò quendam monachum iuxta paruam basilicam habitantem reperit, à quo mox vt secum pegeret, & locum ostenderet, vbi aqua inueniretur, exegit. Qui nimirum denegauit se domum sine custode posse relinquere, quia latronum insidiantium impetum formidaret. Ad hæc Romualdus recompensaturum se, si tale quid accidisset, cuncta spondit. Sicque iam alienæ iniuriæ debitor factus, monachum secum duxit. Illis itaque locum quærentibus, ecce presbyter vt iussus fuerat, prandium deferens, sursum iam domum infringentem reperit, repertum cepit, captum vsque ad Romualdi reditum custodiuit. Quem Romualdus intuens, prius illum pia studuit verborum austeritate corripere, deinde dulciter admonens, incolumem permisit ad propria remeare. Sic nimirum, sic diuina prouidentia seruauit illæsum, quod in absentis Romualdi custodia fuerat derelictum.

Cap. 50.

Rursus dum in eisdem partibus cellas construeret, (erat autem sarcina procul ab eis sub quodam saxo reposita) tunc vir venerabilis quendam fratrem illuc quasi cum quodam impetu propulsi, præcipiens ei, vt nimis anxie festinaret. Qui mox sursum superueniens, illos quidem iam eam rapere tentantes reperit, sed nihil adhuc ex his, quæ reposita fuerant, deesse cognouit. Quæ ex re rectè colligitur, beatum virum non sine diuinæ reuelationis instinctu fratrem cum tanta sollicitudine destinasse, ipso videlicet puncto, quo fures ad rem non custoditam contigit peruenisse. Post hæc Romualdus ad monasterium Vallis de castro reuertitur, moxque Abbatem sic alios

Fures per
spiritum di
scit & impe
dit.

alios regere, vt semetipsum tamen nequaquam negligeret, exhortatur. Volebat insuper, vt cellam, qua vsus fuerat, occasione regiminis non omninò desereret, sed in ca-
 sibimet spiritaliter viuens, præcipuis tantùm festiuitatibus fratres admonitionis gra-
 tia visitaret. Erat enim beato viro tam odiosa ista quam cernimus, Abbatum conuer-
 satio, vt non minùs gauderet, si de manu cuiusquam Abbatiam potuisset euellere,
 quàm si ei datum fuisset potentissimum quemlibet secularium ad sanctæ cõuersatio-
 nis ordinem conuocare. Sed sicut per Salomonem dicitur: Velut acetum in nitro, ita
 qui cantat carmina cordi peruerso: ille prædicatione venerabilis viri de malo deteri-
 or factus, Comitissas loci dominas protinus adiit, & vt ligna, quibus Romualdi cellæ
 debebant construi, minutatim incidi præciperent, sacrilega machinatione suggestit.
 Eo itaq; modo alta paradisi cedrus de terrenorum hominum syluis eiecta est.

Inde verò progrediens, non longè ab Apennino monte in loco, qui dicitur Aqua
 bella, manere constituit. Illic igitur dum seculares quidam cum discipulis eius habita-
 tionum recta construerent, Romualdus auit, quia iam præ senectute laborare non po-
 terat, solus opificium custodiret, Presbyter quidam intolerabilem dolorem in denti-
 bus sentiens, opus edificij inuitus reliquit, & postulata à fratribus licetia, redire domum
 miserabiliter eiulans cœpit. Cum verò Romualdus transitum reuerfionis haberet, in-
 terrogatus ab eo Presbyter cur abscederet, mox casum suæ passionis aperuit. Tunc
 Romualdus hians locum vbi patiebatur, digito tetigit, dicens: Ignitam subulam, ne
 labrum lædas, in calamum mitte, & hic pone: sicq; dolor aufugiet. Vix Presbyter vni-
 us iugis spatium vltra progressus est, & cõfestim omni dolore deposito, ad opus, quod
 reliquerat, sanus & incolumis repedauit, claris nimirum vocibus exclamans & dicens:
 Gratias tibi agimus omnipotens Deus, qui regionem nostram splendore tanti sideris
 illustrare dignatus es. Verè Angelus Dei, verè Propheta sanctus, & lux magna occulta
 mundo, in finibus nostris apparuit. Hæc & alia multa in Dei laudem vociferans, vix
 à beati viri discipulis tacere compulsum est. Nam si talia verba ad beati viri Romual-
 di aures qualibet occasione peruenissent, grauissima cor eius indignatione commo-
 uissent.

Alio verò tempore magnam quandam fagum, quæ prope cellam eius adstabat, in-
 cidi præcepit. Erat autem fagus ita cellæ acclinis & imminens, vt iuxta humanam o-
 pinionem, si cecidisset, totum mox adificium indubitanter obrueret. Cumq; operarij
 vellent iussa perficere, sed ruinam arboris formidarent, ille vt nequaquam timeretur
 instabat. Itaque cum impactis circumquaq; securibus, in ipsam arboris viscera veni-
 retur, arbor autem super beatum virum non iam dubiè impetum minaretur, cœpère
 omnes rogare, & vocibus clamoris vehementer insistere, vt si cellam postponeret, se-
 metipsum exiens conferuaret. Ille autem nequaquam eorum clamoribus acquiescens,
 vt cœptum citò perficerent, diffinitè præcepit. Postremò fagus grauissimo sonitu cor-
 ruens, ita aliorum est ex diuina virtute proiecta, vt cunctis mirantibus, cella omninò
 manserit illæsa. Omnes igitur tanto obstupefacti miraculo, ad calum voces tollunt, &
 immensas Deo gratias referunt. Sed quid nos de diuina circa venerabilem virum cu-
 stodia dicimus, cum & alios sæpè per eius præsentiam ex magnis ereptos fuisse pericu-
 lis non ignoremus: Ex quibus vnum hîc memorare sufficit, vt plures fuisse prudens le-
 ctor agnoscat.

Aliquando nanq; ipse cum operarijs manens, nimix magnitudinis ilicem in mon-
 te Petrano faciebat incidi. Quæ videlicet arbor in prærupto montis decliò pendens,
 in ima vergebat. Rusticus autem quidam paulò inferiùs stabat. Cum igitur præcisa ar-
 bor grauiter corruens, per deuexum montis volueretur in præceps, mox repertum ru-
 sticum repentino impetu cœpit ad inferiora rotare. Cuncti protinus dolentes excla-
 mant, & non solum esse hominem mortuum, sed totum quoq; dilaceratum eius cor-
 pus existimant. Sed ò diuinam virtutem, ita mox sanus & incolumis repertus est, ac si
 super eum non arbor, sed arboris folium cecidisset. Hinc iure perpenditur, sancti viri
 meritum quantum apud Deum pondus habuerit, in cuius conspectu grauissima arbo-
 ris moles pondus habere nesciuit.

Postmodum verò Romualdus cum Apenninum deseruit, montem Sytrix habitatus
 ascendit. Cauendum autem sum moperè est, ne quis cum audierit, quia vir san-
 ctus tot loca mutauerit, pij operis pondus vitio leuitatis adscribat. Hæc nanque muta-
 tionum eius causa proculdubiò fuit, quia ad venerabilem virum, vbicunq; degeret,
 turba hominum penè innumerabilis cõcurrebat. Ratio ergo poscebat, vt cum vnus
 loci spatium plenum habitatoribus cerneret, illic Priore constituto, ad replendum mox
 aliud

Prou. 25.

Cap. 51.

Pellit dolo-
res dentium
digiti sui
contactu.

Cap. 52.

Ruentem
arborè aliò
auerit.

Cap. 53.

Cap. 54.

Cur sæpè lo-
ca mutarit.

aliud festinaret. In Syria verò quot contumelias, quot scandala à suis discipulis passus sit, non est nostræ facultatis euoluere. Ex quibus videlicet vnum hic ponentes, cetera breuitatis studio praterimus.

Cap. 55.

Calumniatur eum discipulus eius.

Habebat quendam discipulum, Romanum nomine, qui nobilis quidem fuerat genere, sed omninò degener actione. Hunc itaq; vir sanctus cum pro suæ carnis immunditia non modò verbis argueret, sed sæpè etiam verberibus grauissimis coerceret, autus est diabolicus vir titulum illi eiusdem reatùs opponere, & impudenter contra sancti Spiritus templum sacrilego ore latrare, dicens videlicet, sanctum virum vnà secum ex eadem contagione peccasse. Mox itaq; discipuli omnes aduersus eum irati, omnes infesti, alij clamant senem impium laqueo debere suspendi, alij dignum iudicant, vt cù ipsa cella ignibus concremetur. Quod vtiq; valdè fuit mirabile, præsertim spirituales viros ex decrepito sene, & vltra quàm centenariò, tam nefarium scelus credere potuisse, cui etiam si voluntas adesset natura tamen & frigidus sanguis, ariditasq; attenuati corporis hoc penitus denegaret. Sed credendum est proculdubiò, ad augendum sancti viri meritum, hoc sibi tam grauis aduersitatis calitùs accidisse flagellù. Nam & ipse assererat, hoc in eremo, vnde nuper abscesserat, veraciter agnouisse, & ad hoc dehoneftatis improprium subeundum alacriter aduenisse. Ille autem Sarabaita reprobis, qui sancto viro crimen intenderat, Episcopatum postmodum Nucerinum per Simoniacam hæresim acquisiuit, & per biennium illum occupans, in primo anno eadem incensam cum libris & tintinnabulis, ac cæteris sacris ornamentis, exigentibus suis meritis, vidit: in secundo autem dignitatem cum vita, diuina illum feriente sententia, perdidit.

Cap. 56.

Agit poenitentiam nõ admissi criminis.

Imposuere itaque discipuli sancto viro quasi de commissò crimine poenitentiam, & celebrandi sacra mytheria penitus abstulere licentiam. Quod ille præiudicium liberè amplectens, & poenitentiam velut reuerà obnoxius crimini obseruauit, & ad sacrosanctum altare per sex ferè menses accedere non præsumpsit. Tandem verò, sic ut ipse postmodum eisdem suis discipulis retulit, diuinitus sibi iussum est, vt si diuinà timeret gratiam perdere, iam indiscretam simplicitatem postponeret, & sacra Missarum solennia fiducialiter celebraret. Postera igitur die sacrificare incipiens, cum ad secunda Missæ secreta peruentum esset, in ecstasim raptus, tam longo temporis spatio siluit, vt omnes, qui aderant, mirarentur. Interrogatus autem postmodum, cur in offerendo sacrificium tantas moras præter solitum habuisset: Raptus, inquit, in cælum, oblati sum ante Deum, & continuò mihi diuina voce præceptum est, vt secundum hunc intellectum, quem mihi Deus immisit, psalmos exponerem, & pro modo dulo mei sensus chartulis per ordinem commendarem. Ego autem nimio & inenarrabili terrore constrictus, respondere nihil aliud potui, nisi tantummodò, Fiat, fiat. Vnde postea vir sanctus totum psalterium, & nonnulla Prophetarum cantica luculenter exposuit, & licet corrupta grammaticæ regula, sanum tamen sensum vbique seruauit.

Cap. 27.

Interrogauere eum aliquando discipuli dicentes: Magister cuius esse ætatis anima cernitur, vel in qua figura ad iudicium præsentatur? Respondit: Scio hominem in Christo, cuius anima delata est ante Deum splendida velut nix, humana quidem effigie, statura verò perfectæ ætatis. Inquisitus iterum, quis ille esset, indignans & confundens eos, dicere noluit. Mox discipuli rem, vt veraciter erat, inter se inuicem retulere, & ipsum fuisse hominem certa manifestatione cognoscunt. In Syria denique vir venerabilis per septem annos inclusus mansit, & silentium continuum inuiolabiliter tenuit.

7. annis degit solus in silentio.

Veruntamen tacente lingua, & prædicante vita, vix vsquam tantum laborare aliquando potuit, vel in conuertendis hominibus, siue ad poenitentiam concludendis. Viuebat autem, vergente iam senectute, nimis districtè, videlicet cum iam & ipsi perfecti viri solent remissius viuere, & aliquid sibi de sui propositi rigore laxare. Nam per vnus Quadragesimæ spatium nihil aliud neque in cibo, neq; in potu penitus habuit, nisi de modica farina & paucis herbis sorbitiunculam, ex qua ad imitationem Hilari-
onis vixit. Quinque verò hebdomadibus nihil aliud comedens, & modicum se infusi ciceris adstrinxit. Et ita Romualdus per multa alia viuendi genera quid sua virtus posset, per hæc & illa se iugiter exercendo tenrabat. Studebat quippe discretus Christi miles ad nouum se certamen semper accingere, & cum iam iam cadere videretur, adhibita mox misericordia, vacillans corpusculum releuare. Duo autem, vel etiam tria quandoque habebat cilicia propter nascentem corporis importunitatem, quæ lauare nullatenus permittebat, sed ea potiùs ad imbrem proiciens, post triginta dies mutare consue-

Ieiunium sancti senis in Quadragesima.

confueuerat. Nouaculam autem nunquam in suum caput patiebatur ascendere, sed ipse sibi perraro solebat excrementa capillorum & barbae forpicibus attondere. Si quando vero eum ex aliquo esculentiori cibo gulae vitium titillaret, mox accuratè illi præparari præcipiens, ori & naribus apponebat, & solum captans odorem, dicebat: O gula, quam dulcis, quam suavis modò tibi saperet iste cibus: sed vè tibi, ex eo nunquam gustabis: & sic intactum ad cellarium remittebat.

Sed quanquam vir sanctus tantam erga se seruaret austeritatem, semper tamen hilarem vultum, semper serenam faciem ostendebat. Nam frater quidam, Gregorius nomine, grauiissimum capitis dolorem se perpeti aliquando conquestus est. Qui cum ad beati viri cellulam, vbi alij fratres tunc erant, cum nimia lamentatione venisset, mox vt eum vir venerabilis vidit, hunc dolorem nequaquam humorum inæqualitati, sed in sidijs antiqui hostis indubitanter adscripsit: & mox quasi deridens eum, vt erat semper alacri vultu, per fenestram cellulæ insufflauit in eius frontem, & vt ceteri omnes, qui aderant, similiter facerent, innuit. Hoc autem facto, ita sanatus est, vt nullum penitus sentiret in suo capite doloris remansisse vestigium. Arbitror quòd idcirco vir sanctus hoc facere voluit, quia per Spiritum sanctum, qui in eius pectore præsidebat, effugandum esse iniquum hostem, doloris immisorem, credit. Ad euitandam verò propriam laudem, & ludum finxit, & socios quæsiuit. Nam & redemptor noster insufflasse legitur, cum Spiritum sanctum dedisse Apostolis perhibetur.

Vir quidam capitis patiebatur insaniam, ita vt sensu rationis amisso, vel quid ageret, vel quid diceret, funditus ignoraret. Huic Romualdus nihil aliud fecit, nisi quod solum modò osculum præbuit, & protinus illum ad incolumitatem pristinam reuocauit. Sicq; cum in quieto homine dum pacem fecit, ad mētis eum suæ pacem reduxit. Referebat autem postmodum ille, qui sanatus fuerat, dicens: Quia cum sacra beati viri labia tangere merui, statim prodire ex eius ore quasi vehementis auræ spiritum sensi, qui totam faciem meam, & ipsum deniq; sinciput perflans, omnem cerebri æstuantis ardorem protinus effugauit.

Alio quoq; tempore idem, qui supra, Gregorius tam virosam & marcidam tolerabat in cruribus scabiem, vt iam ex elephantia morbo crederet tam grauem prodire tumorem. Huic Romualdus hoc præcipuæ medicinæ genus indixit, vt crura per tres dies frigida aqua perfunderet, promittens quia hoc modo sanitatem pristinam reciperet. Quod ille quidem adimplere studuit, magis tamen necessitate iussionis, quam recipiendæ fiducia sospiratis. Mirum satis, & soli diuinæ potentia referendum. Confectum tibi arum tumor deponitur, virus omne siccatur, & penitus omni languore depositus, frater sanus per omnia redditur. Credi quoq; rationabiliter potest, quia eodem spiritu Romualdus discipulo, vt ter aquis tumentia crura perfunderet, iussit, quo Elias Naaman leprosum lauari septies in Iordane mandauit. Nonnulli tamen, carnales videlicet homines, cum malitiosè reprehendere, & eius dicta vel facta non timebant leuitatis vitio deputare.

Quidam nanque eius discipulus in alio procul eremo morabatur. Qui propinquerum necessitati aliquando condescendens, pro eorum utilitate tandem velut inuitus Romam ire Quadragesimali tempore acquieuit. Quod mox vir sanctus per Spiritum recognoscens, velut indignans, dixit adstanti cuidam fratri, quòd videlicet ille bonus vir pro huiusmodi negotio Romam ire præsumpsit. Ille autem admirans, vnde hoc magister cognosceret, cum quo videlicet nemo aliunde veniens colloquium habuisset, rem sollicitè perquisiuit, & ita esse, sicut vir venerabilis dixerat, comprobauit. Pergit ille ad alium suum condiscipulum, videlicet Ingelbertum, qui inclusus manebat, & magistrum hæc dixisse, & sine dubio prophetia spiritum habere, prorsus affirmat. Ille autem hoc detestans, & penitus denegans, fratrem corripuit, & quia hoc falsum esset, imprecationis se vinculis obligauit, dicens: Si Romualdus hoc per prophetia spiritum, & non magis per diabolum dixit, non me omnipotens Deus in hoc reclusorio per seuerare permittat. Dictum factumq; est. Nam vix paucis diebus transactis, Ingelbertus, fracto reclusorio, sine magistri licentia abiit, & cum in hac vita (sicut dicitur) amplius non vidit.

Alius frater, Gaudentius nomine, Abbatis videlicet huius monasterij sancti Vincentij pater, cum magno feruore conuersus, ardentiori postmodum spiritu in Dei est seruitio conuersatus. Hic aliquando à beato Romualdo licentiam petiit, quia vellet cuncta iam pulmenta relinquere, & pane cum aqua contentus, pomis quoq; siue crudis oleribus vitare. Hoc igitur impetrato, cum in eodem proposito infatigabiliter

permaneret, Tedaldus quidam alius frater infirmitati illius indiscretè compatiens, adire magistrum studuit, & quasi frater ille tam graue pondus portare non posset, hæc eius obstinationem frangi omninò debere suggestit. Romualdus autem, vtrputa vir simplicis animi, Tedaldi verbis assensum dedit, & Gaudentio talis vita licentiam abstulit. Ille verò indignè ferens, nequaquam amplius cum Tedaldo in cremo, in qua eos Romualdus posuerat, passus est habitare, sed Ingelberto, qui à Romualdo disunctus fuerat, se subdidit, & ab eo consensum præfata cōuersationis obtinuit. Hic itaq; Gaudentius non multo pòst tempore defunctus est, & in cœmeterio beati Vincentij iuxta corpus Berardi venerabilis viri, qui æquè Romualdi discipulus fuerat, est sepultus. Romualdus autem, quia ille in præuaricatione inobedienciæ vitam finierat, orationè pro eo penitus fieri interdixit.

Romualdus non vult orari pro fratre inobediente.
Cap. 63.

Aliquanto autem pòst tempore monachus quidam prædicti cœnobij, dum matuti-
nam synaxim cum reliquis fratribus celebraret, repente tam acrem dolorem sentire
in dentibus cœpit, vt iam in choro ad psallendum stare omninò non posset. Qui pro-
tinus exiens, super sepulcrum se Berardi atq; Gaudentij lamentando iactauit: dumq;
ibi aliquandiu iacens oraret, mox cum somnus oppresit. Illic sanè videt Berardum sa-
cerdotalibus ornamentis splendidissimè ornatum, & tenentem in manibus librum au-
reis literis scriptum, ante altare scilicet stare, & Missarum solennia celebrare. Atcer-
nit Gaudentium mœrentem, demisso vultu pòst tergum Berardi procul manere, & vel-
ut excommunicatum, sacris appropinquare mysterijs non audere. Qui mox locutus
est ei, dicens: Vides, frater, illum Berardi librum mirabiliter deauratum? Ego quoq; ta-
lem per omnia nunc haberem, nisi illum mihi, heu, heu, Tedaldus monachus abstulif-
set. Statimq; frater euigilans sanus & incolumis, fugato omni dolore, surrexit. Deinde
latus visionem suam fratribus per ordinem retulit. Quod Romualdus audiens, illicò
præcepit fratribus, vt iam Gaudentio fraternam charitatem impenderet, atq; pro eo
enixius orarent. Vnde nò sine ratione colligitur, quòd ille, qui priuatus societate Ro-
mualdi librum, quem meruerat, perdidit, iam eius gratia restitutus, & orationibus sub-
leuatus, eundem librum recuperare meruit: & quem Tedaldus non nisi per Romual-
dum abstulerat, iam Romualdus orando pro illo cum omnibus simul fratribus red-
dit.

Tubet vt o-
rent fratres
pro anima
illius.

Cap. 64.

Aliquando vir venerabilis cuiusdam causa necessitatis in viam ire disponens, vni
discipulorum cellam commisit, & vsque in suum reditum in ea illum manere præ-
cepit. Ille verò temerarius, dum debiti honoris reuerentiam magistro non seruat, au-
dacter in eius strato iacere non dubitat. Ecce autem in illa nocte maligni spiritus su-
per eum immaniter irruunt, grauissimis eum verberibus atterunt, & proiectum de le-
cto, penè feminecem derelinquunt. Meritò sanè tam superbos suæ offensionis ultores
pertulit, qui in talem virum, postposita humilitate, peccauit: & dum pio magistro nò
exhibuit reuerentiam, ex duris & impijs sensit manibus disciplinam. Similiter postmo-
dum venerabilis vir iter acturus, alium in eadem cella discipulum dereliquit. Cui eum
discipulus diceret: Magister, ego in lecto tuo non iacebo, quia quod alij contigit, mihi
etiam consequenter euenire formido: ille respondit: Fili mi, iace & dormi securus:
Ille enim in eo recubans, idcirco in manus inimicorum incidit, quia paruitatis meæ
licentiam non accepit. Tu autem accepto consensu, in Deo spem pone, & sine pauore
quiesce. Qui videlicet in eo sicut iussus fuerat iacuit, & nullum omninò casum aduer-
sitatis incurrit.

Cap. 65.

Secularis quidam vir, Arduinus nomine, Romualdo se ad suscipiendum sanctæ cō-
uersationis habitum tradidit: deinde domum, vt sua quæq; disponeret, remeavit. Cū-
que cum vxor sua venientem vidisset, fœmineo nimirum furore succensa, exclama-
uit aduersus eum, dicens: Sic bone vir ab hæretico illo & antiquo seductore nunc ve-
nis, & me miseram & destitutam omni humano solatio derelinquis? Qua, hoc dicto,
protinus in amentiam vertitur, & ita furere & conuulsari cœpit, ac si patienter à dæ-
monio vexaretur. Habebat autem vir sanctus huiusmodi consuetudinem, vt si quan-
do fratres in viam dirigeret, benedictum illis siue panem, siue pomum, seu quodcumq;
aliud daret. Vnde discipuli, vt experti multoties fuerant, certum tenebant, quòd si ex
benedictione magistri cui libet agrotò porrigerent ad salutem, illum incolumem red-
derent. Nam & ex aqua, vnde manus eius abluebantur, plures languidi sæpè re-
stituti sunt sanitati. Quod tamen cautissimè oportebat fieri, ne si vir sanctus hoc
aliquatenus compræhenderet, in grauissimam tristitiam deueniret. Cùm igitur
diu fœmina miserabiliter vexaretur, quidam fratres, qui aderant de benedictione
panis,

Vltio diui-
na in fœmi-
na sancti
virum cri-
minantem.

panis, quam à magistro susceperant, ei particulam tradiderunt. Quam cum mulier comedisset, mox mente sedata, ab omni redditur in sania furore liberrima. Itaque protinus omnipotenti Deo, & Romualdo famulo eius recuperata sanitatis gratias retulit, & viro suo conuersionis licentiam ulterius non negauit.

Nota vim benedicti panis.

Alio quoque tempore puer quidam daemoniacus ad beatum virum delatus est, cui ille nihil aliud fecit, nisi quod pro benedictione illi panis particulam tradidit. Qua mox puer ille refectus, confestim à daemonio liberatus est. Iure quippe postquam benedictio Romualdi male possessum corpus intrauit, inde confestim maledictus spiritus cauteriatus exiit. Nunquam tamen diabolus à sancti viri poterat impugnatione quiescere. Et quia occulta iam aduersus eum fraude nil poterat, non cessabat virus suae malitiae visibiliter demonstrare. Aliquando nanque, dum vir venerabilis in cella consisteret, ecce malignus spiritus, ut est re vera terribilissimus, hi spidus, horribilissimus, immensum cepit sancto viro terrorem incutere, & cum nimio furore ac impetu, mortem ei minitans intentare. Cumque Romualdus auxilium de caelo impeterritus quaereret, & ut sibi Christus succurreret, fiducialiter exclamaret, mox antiquus hostis au fugiens, ipsam cellam parietem tanto iracundiae felle percussit, ut grauem fagi tabulam vnus cubiti spatium, vel eo amplius fiderit. In habitaculo igitur patenter ostendit, quanta aduersus habitantem flamma crudelitatis exarsit, & quodammodo scriptum reliquit in pariete, quod occultum gerebat in mente.

Cap. 66.

Malignum daemone[m] ipsi mortem intentatam profligat.

Aliquando etiam dum venerabilis vir cum suis discipulis equitaret, ecce malignus spiritus rubei canis effigiem simulans, cum magno impetu obuiam irruit, & equum cui infedebat, ut penè vir sanctus, excuteretur, exterruit. Interrogantibus discipulis, si eum vidisset, exhorrescentem quidem equum conspexisse se asseruit, sed nil tale ei apparuisse testatus est, dicens: Miser ille, qui olim praclarus Angelus fuisse cognoscitur, nunc se immundi speciei canis ostendere non veretur. Rursus alio tempore cum monasterium ancillarum Dei, quod est in Valle bona, construere decreuisset, discordia mox inter sancti viri discipulos oritur: quia videlicet alij nolunt, alij verò ut fieret, vehementer insistant. Cumque ante venerabilem virum utraque dissidentium partes, diuersa vtentes allegatione, contenderent, cepit diabolus ante portellam cellae quasi malleo sine cessatione percutere, & per reboantem sylvam crebris audiebatur tonsionum istibus insonare. Deinde cum iam omnes monasterium fieri vnanimiter concordassent, ecce malignus spiritus cunctis audientibus ululare, plorare, & flebiles non cessabat voces emitere. Postremo autem cum iam diuisi ad suum quisque reuertentur hospitium, prosequatur eos antiquus hostis cum tanta tempestate & turbine, ut quasi omnia ventorum genera commouens, totam sylvam radicibus euellere putaretur. Quidam verò fratrum increpans eum, dixit: Praecipio tibi in nomine Trinitatis, immunde spiritus, ut desinas venire post nos. Et ita fugatus est. Iure quippe author discordiae, composita pace, compulsus est in fletum prorumpere, qui prius audiebatur crescente rixa gaudere: & quia tunc circulum vacui vasis abstrahere, & partes, quibus compactum fuerat, dissipare tentauit, constrictis iam in vinculo Pacis & Charitatis compage discipulis, tristis abscessit.

Cap. 67.

Indignissime fert diabolus formidarum conuolium constructum.

Taliter autem tunc in Sytria viuerebat, ac si ex similitudine non solum nominis, sed etiam operis altera denuò Nitria videretur. Omnes siquidem nudis pedibus incedentes, omnes inculti, pallidi, & nimia omnium rerum extremitate contenti erant. Nonnulli verò obseratis ianuis clausi, ita mortui videbantur mundo, velut in sepulcro iam positi. Vinum ibi nemo nouerat, nec si etiam grauissimam quis aegritudinem pateretur. Sed cur ego de monachis loquor, cum & ipsi monachorum famuli, ipsi quoque custodes pecorum ieiunarent, silentium tenerent, disciplinas inter se inuicem facerent, & de quibuslibet ociofis verbis poenitentiam flagitarent? O aureum Romualdi seculum, quod etsi tormenta persecutorum non nouerat, spontaneo tamen martyrio non carebat. Aureum, inquam, seculum, quod inter montium & sylvarum feras tot caelestis Hierusalem ciues alebat. Cum verò ibi fratres iam tanti essent, ut illic in vnum habitare possent, tunc Romualdus monasterio ibi constructo, & Abbatre praeposito, inuiolatum seruans silentium, Bifurcum secessit ad habitandum. Illic etiam volens Abbatem spiritualiter viuere, & rectitudinis iter tenere, multam ab eo passus est persecutionis iniuriam.

Cap. 68. Vita asperissima S. Romualdi & discipulorum eius.

Interea Imperator Henricus de Ultramontanis partibus in Italiam veniens, misit beato viro deprecoriam legationem, ut ad eum venire dignaretur, promittens se facturum quaecumque praeciperet, si suum ei colloquium non negaret. Cumque vir vene-

Cap. 69.

rabilis prorsus abnueret silentium frangere, coepere vnanimitèr discipuli eius omnes cum obsecrare, dicentes: Magister, vide quia nos, qui te sequimur, tanti iam sumus, quòd hic congruenter habitare non possumus: quapropter, si placet, ab Imperatore magnum aliquod monasterium quare, & multitudinem te sequentium ibi construere. Quibus vir sanctus, nescio si accepta reuelatione, aut subita Dei inspiratione, fidenter scripsit: Scitote quia montis Amiati monasterium ex dono Regis habebitis: considerate tantum modò, quem illic Abbatem constituere debeatis. Igitur inuiolato silentio perrexerit ad Regem. Cui Rex protinus assurgens, ex magno cordis affectu in hanc vocem erupit, dicens: O vtinam anima mea esset in corpore tuo. Quem mox, vt loqueretur, suppliciter obsecrans, ipso die hoc impetrare non potuit.

Venit ad Henricum Imperatorem.

Cap. 70. Ecce tibi prescorum Germanorum deuotione.

Postera autem die Romualdo ad palatium veniente, ecce Theutonicorum multitudo certatim hincinde concurrunt, capita salutantes humiliter flectunt, villos quoque pellicæ vestis, qua erat indutus, anxie decerpentes, pro sacris reliquijs in patriam portaturi, studiosè recondunt. Quæ videlicet res venerabilem virum tanto mœore affectu, vt nisi discipulis obstantibus acquieuisset, ad cellam protinus repedasset. Ingressus igitur ad Regem, non pauca ei locutus est de restituendo iure ecclesiarum, de violentia potentum, de oppressione pauperum. Et post multa vnum sibi pro suis discipulis monasterium petijt. Cui postmodum Rex montis Amiati monasterium tradidit, & Abbatem, quia multis erat malis obnoxius, foras eiecit. Vbi vir sanctus quanta aduersa perpeffus sit non solum ab eo, qui eiectus fuerat, sed etiam ab illo, quem ipse ex suis discipulis Abbatem constituerat, ille quidem perferre patientissimè potuit, nos referre, etiam si adesset facundia, non valemus. Sed qualiter illum Deus in cunctis adiuuerit, vno exemplo monstrare sufficiat, vt prudenti cui libet, quid etiam in reliquis euenit, innotescat.

Cap. 71.

Monachus quidam vesano aduersus eum furore succensus, pilum latenter exacurrit, & id reponens, vt beatum virum interficeret, expectare congrui occasionem temporis coepit. Nocte verò dum depressus sopore quiesceret, ecce videt malignum spiritum in se immaniter irruentem, qui retortam in collum eius mittens, tanta ferocitate conabatur guttur eius adstringere, vt iam ille cogere funditus expirare. Tunc monachus in extremo iam spiritu positus, Romualdum, vt sibi succurreret, obsecrauit. Qui (vt monacho videbatur) protinus aduolans, de manibus eum iniqui hostis eripuit. Hic igitur mox experrectus, ad pedes venerabilis viri prostratus, aduoluit: vt allisionem ceruicis adspiciat, deprecatur. Confiteri etiam crimen suæ malitiæ non veretur. Postremò conseruata vitæ sibi gratias retulit, & poenitentiam tanti reatus accepit. Et ita qui Romualdo vitam insidiabatur eripere, iam per eundem sanctissimum virum & suam meruit conseruare: & cui inferre mortem studuit, per eum suæ periculum mortis euasit.

Liberatum monachum, ipsam occidere volentem.

Cap. 72.

Habebat autem vir sanctus consuetudinem, cum monasterium teneret, vt nisi cum ieiunaret, ad communem mensam cum fratribus quotidie veniens, vnum quidem pulmentum comederet, postmodum verò lectioni, vel quid etiam apud vnumquemque, ageretur intentus, de reliquis non gustaret. Quadragesimali autem tempore, nisi necessitate inenitabili cogere, in cellula iugiter morabatur. Dum igitur prædictum coenobium vir beatissimus regeret, Quadragesimali iam appropinquante ieiunio, quarebat cum discipulis per vicina montium loca, vbi eremum facere potuisset. Dumque longas in quaerendo moras protraheret, repente aquis vndique circumfluentibus ita conclusi sunt, vt nec ipsi iam redire, nec de monasterio quisquam ad eos posset aliquatenus transuadare. Viuebant autem ex aliquantis castaneis, quas secū derulerant. Cumque dies Dominicus aduenisset, & alia cibi spes nulla iam superesset, coepere fratres pauculas, quæ remanserant, castaneas deglubere, iam quodam modò credentes vltimum ex eis conuiuij præparare. Romualdus autem, vt erat semper alacri vultu, fidenter ait, quia nisi Deus sibi panem per aliquem mitteret, ipso die nullatenus manducaret. Discipuli verò mirantes inter se, in qua spe hoc ille præsumeret, certi tamen quia magister incautè aliquid vouere non posset, cibum iam tantæ solennitati congruum coepere fiducialiter expectare. Sexta igitur diei hora iam appropinquante, ecce tres viri omnium pane & vino & alijs cibis, adueniunt, qui se de longinquis partibus cum multo labore ad eos peruensisse dicunt. Tunc itaque spiritali omnes repleti gaudio, benedicentes Deum, pariter cibum sumunt, & beatum virum per reuelationem hoc penitus agnouisse indubitanter agnoscunt.

Eius in Deum fiducia.

Res admiratione digna.

Cap. 73.

Quodam tempore venit vir venerabilis Sytriam. Qui cum adhuc ieiunus esset, & fratres,

fratres, utpote in arduis montibus, piscem quem ei ad comedendum apponerent, non haberent, cœpere inter se quodam modo confusi erubescere, & quid pro tam venerabili hospite parare potuissent, anxie cogitare. Tunc frater quidam puto diuinitus inspiratus, ad siccum penè riuum, qui iuxta præterfluebat, cum festinatione cucurrit, ubi nimirum & aqua exigua erat, & piscis illic visus nunquam penitus fuerat. Cœpit itaque frater Deum deuotè deprecari, ut qui Israelitico populo aquam potuit ex arida perra producere, ipse sibi dignaretur piscem in areni riuulo demonstrare. Con-

Exod. 17.
Num. 20.

festim igitur missa manu, in exigua aqua piscem reperit, qui beato viro ad refectiōnem abundanter sufficere potuit, Deo scilicet sermo suo pronidente conuiuium. Inuentum quippe est in saxeo & arido monte, velut in piscosa valle, viuarium. Sed quia de vita beati viri hæc, quæ nimirum pauca de multis dicta sunt, sufficere credimus, iam ad transitum veniamus.

Vir denique sanctus per multa alia habitauit loca, & multa alia, præcipuè à suis discipulis perpessus est mala, plura quoque per eum sunt facta miracula, quæ nos describere ideo prætermittimus, quia longioris styli prolixitatem vitamus. Post cuncta igitur habitationum suarum loca, cum iam finem suum imminere conspiceret, tandem ad monasterium, quod in Valle de castro construxerat, rediit, ibique appropinquantem obitum indubitanter expectans, cellam sibi cum oratorio ædificari, in qua recluderetur, & silentium vsque ad mortem seruaret, mandauit. Sanè viginti annis, antequam vitam finiret, discipulis suis manifestè prædixerat, quia in præfato monasterio oporteret eum quiescere, nulloque adstante, vel funeris exequias procurante, expediret eum spiritum exhalare. Facto itaque reclusorio, cum mens eius in eo esset, ut mox includi deberet, cœpit corpus eius magis magisque molestis ingrauescere, & deorsum iam velut non tam languore quàm decrepiti lœgati tate senij declinare. Nà à medio ferè anno, nimia sibi phlegmatis abundantia cum ipso læsi pulmonis marc-

Piscis capitur per miraculum.

Cap. 74.

re defluerat, & graui eum tussis anhelatione vexabat. Non tamen propter hoc vir sanctus vel lecto decumbere, vel in quantum possibile erat, soliti rigorem ieiunij acquieuerat relaxare.

Ingens animi eius feruor.

Quadam igitur die cœpit paulatim corporis virtute destitui, & ingruente molestia grauius fatigari. Sole itaque iam ad occasum vergente, præcepit duobus fratribus, qui adstant, ut foras exirent, & cellula post se ianuam clauderent: celebraturi verò sibi matutinos hymnos, ad eum diluculo remearent. Cumq; illi de eius sine solliciti velut inuiti exirent, non statim ad quiescendum properant, sed magistrunt ne obire contingeret, anxij, preciosi thesauri talentum prope cellulam latentes obseruant. Aliquando igitur commorantes, cum deinceps curiosis auribus attentius auscultarent, & neque motum corporis, neque sonum vocis audirent, iam quod euenerat, veraciter opinantes, impulsâ ianua velociter irruunt, lumen accendunt, & beata anima in celum raptâ, supinum iacere sanctum cadauer inueniunt. Iacebat itaq; velut neglecta caelestis margarita, in summi postmodum Regis ararium honorificè reponenda. Nimirum qui sic obit, ut prædixit, illuc transiit, quod sperauit.

Cap. 75.

Vixit autem vir beatissimus centum viginti annis, ex quibus viginti expendit in seculo, tres duxit in monasterio, nonaginta septè in eremitico transegit proposito. Nunc igitur inter vias caelestis Hierusalem lapides ineffabiliter rutilat, cum ignitis beatorum spirituum turmis exultat, candidissima stola immortalitatis induit, & ab ipso Rege regum vibrante in perpetuum diademate coronatur. Post sacratissimum autem viri venerabilis obitum quanta miraculorum signa per eum Deus ostenderit, quæ rat transacta legere, cum frequenter valeat & noua videre? Quia igitur ea, quæ apud sepulcrum eius sunt, miracula tanta sunt, ut melius putemus cuncta silentio præterire, quàm pauca narrare, duo solummodo, quæ per eundem beatissimum cōfessorem alibi facta sunt, sufficiat vobis exponere.

Felicissimè obdormit in Domino.

Cap. 76.
Grâdis eius ætas.

Frater quidam, qui sancti viri discipulus fuerat, paruam basilicam pro anima sua monasterio dederat, ad quam videlicet basilicam extremitatem manicæ præscissam ex beati viri cilicio misit, & sub altari honorificè recondi præcepit. Quam tamen gerulus sub altari, sicut iussus fuerat, collocare neglexit, sed missam in rima parietis incautè dereliquit. Factum est postea, ut daemoniacus quidam ad prædictam duceretur ecclesiam. Cumque adstans in medio, huc illucque rotans caput, cuncta vndique circumspiceret, tandem toruos oculos in ipsum parietem terribiliter cœpit insigere, & intentus illuc, ubi sancti cilicij iacebat particula, crebris non cessabat vocibus exclamare: **Ille me eiecit, ille me eiecit: & ita clamans, protinus ab eo expulsus est. Hinc er-**

Miracula ad eius sepulcrum innumera.

Cap. 77.

Nota miraculum ex sancti viri cilicio.
Cap. 78.

go iure perpenditur, quid per semetipsum apud diuinam clementiam impetrate non possit, ante cuius breuissimam vestimenti particulam daemone non potuit: & qui talia absens exhibet, quid per corporis praesentiam non exercet?

En quid possint sancti inuocari.

Alio quoque tempore Castaldius quidam pauperculae mulieri vaccam violenter abstulit, & eam vociferantem, multisque precibus obsecrantem audire contempsit. Illa protinus accurrens, duos gallinarum pullos ad ecclesiam, quam supra memorauimus, detulit, & eos ante altare projiciens, huiusmodi verbis clamare flebiliter coepit: Eho, sancte Romualde, exaudi miseram, ne despicias desolatam, & redde mihi gubernatricem meam iniuste sublatam. Mira res. Vix adhuc villicus cum ipsa rapina, per emissae sagittae spatium a domo mulieris abierrat, quod continuo percussus, vaccam in eodem loco dimisit: deinde domum perueniens, protinus exprobrauit.

Cap. 79.

Post quinquennium vero a sancti viri obitu, data monachis ab Apostolica sede licentia, ut supra venerabile corpus eius altare construerent, Atho quidam frater syluam petijt, quatenus modicam capsam faceret, quae sancti Confessoris ossa & puluerem tantummodo capere potuisset. Nocte igitur infecuta, dormienti cuidam fratri venerabilis quidam senex apparuit, quem protinus interrogans, ait: Vbi est huius monasterij Prior? Quod cum ille se scire negaret, illico senex addidit: Pro fabricanda capsula ire in syluam studuit, sed beati viri corpus in tam exiguum vasculum non intrabit. Postera igitur die Prior, composita capsula reuertitur, & mox a fratre, qui visionem viderat, quae illum causa ad syluam inuitasset, inquiritur. Quod cum ille velut labore defessus dicere nolisset, illico frater & sui causam itineris retulit, & quod ipse viderat, exponendo per ordinem non celauit. Deosso igitur tumulto, ita propemodum

Corpus sancti viri integrum post quinquennium ab eius obitu.

totum sancti viri corpus sanum illibatumque reperierunt, velut tunc fuerat, cum sepulturae illud primitus tradiderunt, excepto quod tenuis quadam mucoris lanugo in quibusdam eius membris excreuisse videbatur. Reiecta igitur modica capsula, quae facta fuerat, illico vas aptum ad mensuram beati corporis praeparant, & in eo sanctarum reliquiarum patrocinia recondentes, desuper altare solenniter consecrant. Obijt autem vir beatissimus decimotertio calendarum Iuliarum, regnante Domino nostro Iesu Christo cum Patre & Spiritu sancto, in secula seculorum, Amen.

VITA S. DEODATI EPISCOPI ET CONFESSORIS PER QVENDAM MONACHVM VAL-
lis Galileae conscripta. Sed stylum nonnihil, vbi visum fuit, emendauimus, & numerum capitulum ad marginem adiecimus.

Iunij 19,
Cap. 1.

DISSIMVS pater noster Deodatus, praecipuo nobis hodie encomio celebrandus venit, qui nobili Occidentalium Francorum sanguine procreatus, morum & operum praestantia inter suae familiae vel prosapiae homines vel maxime emicuit, tametsi aetate corporis postremus haberetur. Porro de virtute in virtutem per aetatis incrementa gradatim procedens, studio geminae charitatis & Deo & hominibus se gratum praeiuit, diuitias salutis sapientiam & scientiam, & cum ijs timorem Domini ceu incorruptibilem thesaurum infatigabiliter complectens.

Cap. 2.
S. Deodatus
fit Episcopus
Niuernen.

Ita ergo factum est, ut idoneus tandem videretur, qui pari consensu Cleri & plebio lateret, sed tanquam lucerna splendidissima, congruo imposta candelabro, tam verbis quam factis in Dei sanctuario luceret. Factus igitur Episcopus, non quae sua sunt quaesuit, sed quae Iesu Christi, nec tam pro honore ab hominibus debitam reuerentiam, quam a Deo sempiternam remunerationem expetijt. Cuius rei hoc potest esse certissimum argumentum, quod illo se pontificatu vltro abdicauit. Diuini enim amoris sagitta salubriter vulneratus, cupiebat totus currere post Iesum, dicens ei cum sponsa: Trahe me post te: curremus simul in odorem vnguentorum tuorum.

Abdicat se
pontificatu.

Cant. 1.

rum. Videbat mundum totum in maligno positum, & se in medio scandalorum versari. Sicut autem solent superbi homines, etiam cum parum aut nihil potius faciunt boni, se perfectos & multa virtute praeditos arbitrari: ita humiles etiam tum, cum omnia quae praecepta sunt, faciunt, se seruos inuitiles, & omnibus viliores atque inferiores non solum voce pronunciant, sed etiam intimo cordis affectu sentiunt. Conuersi enim a peccatis, & in suis oculis iam humiles effecti, Domino paruulos custodienti mente supplici non sine lachrymis dicunt: Imperfectum meum viderunt oculi tui. Hoc itaque pacto vir summam sanctitatis Deodatus, in charitate Dei perfecta humilitate fundatus & radicans, districti Iudicis & aequissimi tribunalis eius consideratione perterritus, sciens cui plus commissum sit, ab eo quoque plus requisitum iri, totum se accinxit ad perfectam Christi imitationem suscipiendam. Deliberatione ergo tantae rei plane expedita, nuncium remittit tam suis quam alienis negocijs, & ne nauis Ecclesiae Christi tam idoneo destituta gubernatore veniret in discrimen, frequenti gregi suo, pijs eius retinendi causa lachrymis armato, valedicit, & cum aliquot eiusdem propositi socijs e Niuernensi oppido egrediens, voluntarium sibi ipsi a natali solo exilium indicit, cuius Angelorum & Christi cohaeres futurus, quem expectare volebat in solitudine saluus factus a pusillanimitate spiritus & tempestate tumultus popularis.

Ingressus
solitudinis

Hic iam non pigeat nos facere, quod solent metallorum effossores & inuestigatores: qui si venam ipsis ardentem diuitemque massam pollicentem comperiant, mox maris & instrumentis alijs ad eam rem accommodatis rudera omnia egerunt, donec ad metallum optatum pertingant: Ita & nos beati viri huius animum mundo mortuum, & cum Christo in Deo absconditum, modo id fieri possit, ex eius rebus gestis metiamur, pensamus, quanti ille fecerit mundum vniuersum, cui etiam tum valefecit, cum plurimum arderet, sequi malens ad suscipienda lamenra spiritus contribulati & contriti cordis Dominum Iesum, qui ne nos periremus, in hanc lachrymarum vallem e summo caelo commigravit. Nec sane pauperculus homuncio tanta alacritate relinqueret vile tuguriolum, culmo & caspate contactum, quanta hic verus Dei cultor urbem Niuernensem, cuius in summa rerum affluentia episcopatum administrabat. Sed ad alia pergamus. Beati autem, immo terque quaterque beati viri, centuplum a Christo & vitam aeternam percepturi, praeter comites suere Arbogastus & Florentius: quorum prior in sacro nemore, quod Germanico idiomate Heiligeforst dicitur, eremiticam duxit vitam, & inde ad Argentinensis Ecclesiae praesulatum raptus est: cui decedenti, item a solitudine Hasale abstractus Florentius datus est successor. Postquam autem ambo plurima virtutum exempla de se praeberent, vocati a Domino, ad caelos migrarunt spiritu, corpore in locis supradictis quiescunt. Praeter hos suere cum Deodato Vuilligodus, Domnolus & eiusdem cum illo nominis Deodatus, quos nullus labor ab eo separare potuit, quin certatim illi officiose inseruirent, & eius parerent iussis, fatius ducentes cum illo inter ignotos affligi, quam apud notos in patria rebus iucundis perfrui.

Cap. 3.

Arbogastus
& Florentius
eius comites.

Vuilligodus
Domnolus
& Deodatus
alij eius discipuli.

Præsederat tum Tullensi Ecclesiae Gribaldus vir sanctissimus, quando fidelis Christi seruus Deodatus, repudiato seculo, in Vosagi saltu sibi sedem delegit, cumque tandem cum socijs venisset ad Romonum praedium, quod tum duo fratres inter se partiebantur, cuius esset meriti, Dei nutu declaratum est. Ascias enim, vnus ex ijs fratribus, nouas illic extruebat aedes: ad cuius fastigia cum ventum esset, trabs quadam, cui omnis contignatio inniti debebat, nulla arte vel industria per triduum suo potuit loco aptari, modo breuitate alias curuitate vel alia re id impediens. Iratus igitur Ascias conuicijs artifices proscindebat, quod cum sylvam ad manum haberent, velut inertes multam operam in eam rem frustra impendissent. Illis autem iam & opere defessus, & animi moerore affectis pransum euntibus, vir sanctus eod accedit, & fessus ex itinere in ea domo residet. Vbi autem ex puerulo quodam didicit rei totius seriem, multa permotus misericordia, quae ab infantia cum illo adoleuerat, tentauit opem ferre moerentibus: accitoque beato Vuilligodo & socijs alijs, trabem illam sensim ad locum suum admouit, ac deinde coepto perrexit itinere. Vbi id rescivit loci eius herus, non longe progressum ex itinere ad se reducit: compertaque tum peregrinationis eius causa, tum ipsius conditione, praedium illud ei donauit, vsu tantum eius ad vitam sibi reseruato, certam argenti

Cap. 4.

Gribaldus
Tullens. ecclesiae
antistes.

Mouit pondus
derosiss. trabem
suo loco
S. Deodatus.

lum-

summam in annos singulos viro Dei pollicens. Nec dubitavit pauper Christi suscipere aliena, qui reliquerat sua, ut merces cum laretur religioso viro ex ipsius elemosina, qua videbat sustentari posse pauperes Christi, quos postea illic Christo congregavit: aut certe quod spiritu prauideret locum illum dilecti discipuli sui Vuilligodi sepultura nobilitatum iri: ad cuius quidem exanime corpus tot & tanta usque in praefens miracula eduntur, ut nemo possit habere dubium, quin spiritus eius degat in caelis.

Cap. 5.

Vindicta
Dei in re-
probos.

Inde vero progressus Deo deuotissimus antistes, Argentillam, quae sic à riuulo suo dicitur, peruenit, eam nunc vulgus rusticum Arentellam corruptè vocat. Ibi, tanti iri-neris labore defatigatus, commorari constituit, impensasque sibi ad construendum illic monasterium praparauit: cuius fundamenta cum iam ad aliquod fastigium perduxisset, offendi coepit & affligi iniurijs & improbitate accolarum ipsi inuidentium, tanquam in dies sibi illorum fundos vsurpauero. Erant illi strenui sanè milites, sed libertatem suae malitiae velamen habentes. Eorum ergo proteruiam Dei seruo humiliter declinante, derepentè ira caelestis adeò in illos incubuit, ut tam ipsi, quam posterorum aut annos gratissimae iuuentutis non excefferint, aut certè mentis facti intopes, à finibus suis per ignominiam exclusi sint, donec nequam stirpsilla è medio sublata esset.

Cap. 6.

Baptizati
prolem Hū-
ni familia-
ris sui.

Cap. 7.

Valedicit
Hunno cū
lachrymis.

Cap. 8.

Vltio diui-
na in poste-
ros eorum,
qui sacrum
Dei à suis fi-
nibus eiece-
runt.

Cap. 9.

Hinc venerabilis vir post immodicos auiæ & anfractuosa solitudinis circuitus Alsatiam ingressus est, vbi inter Amalarici villare & Vngisvillam apud Vellram cōdito domicilio resedit: cuius quidem hodieq; plurimæ illic ostenduntur parietinæ, & fons perspicuus atq; saluberrimus, eius quidem nominè celebris. Vbi cum circumcirca, tanquã Sol quidam spiritalis, radios Deo gratæ actionis euibraret, & dociles hominum religiosorum animos bono Christi odore ad se adduceret, quidam inter proceres eximius Hunnus cum coniuge Hunna, qui in vicinis locis morabatur, magisq; ex debito quam intentione huic mundo inferuiebat, in familiarè serui Dei amicitia se insinuauit. Similis quippe amat sui similem, & fugit quisque dissimilem sui. Accessit verò inter illos ad solidam dilectionis plenitudinem, quod sanctus p̄sul eius prolem & baptizauit, & è fatalatis fontis lauacro suscepit.

Verum sanctæ charitatis & totius boni hostis diaboli vt vidit nō mediocres ad Dominum posse redire fructus ex beati viri verbis & exemplis, si ille tam insignis veræ religionis cultor in impia & bonis operibus sterili gente demoraretur, ad eum profligandum extulit superbum caput. Itaq; subito quodam furore inflammatus stolidum & indocile vulgus aduersus hominem Dei, ceu alieni iuris inuaforem. Illi porrò regionis eius proceres concitarunt, donec perpetuis iniurijs & minis vexatus, tandem abscedere compulsus est. Roganti autem illum Hunno, ne ipsum desereret, ei que sui iuris possessiones, vt in illis degeret, humanissimè offerenti, vir Dei cum lachrymis respondit: Cur ego tot annis exul & profugus in hac prouincia perpetuò vagabundus oberrarem, cum in illa propter peccata mea vel pedis vnus spatium, in quo quiescam, non liceat obtinere? Itaque deinceps vastam me dedam & ignota solitudini, in ea mortem appetiturus: videat pietas Domini, cuius amore & desiderio reliqui patriam, & in has me regiones contuli. His dictis, post mutuos amplexus discessit ab Hunno, non sine multis vtrinque fuis lachrymis.

At verò pro iniustitia persecutionem patienti seruo suo non defuit diuina miseratione, quæ & illi commodum & optatum dedit locum, & persecutores eius signominiosa & miserabili percussit clade. Proceres enim illorum in ipso aratis flore extinxit, manetque in hunc usque diem ea vltio apud posteros eorum, ita vt non semel eximij & illustres viri atque matronæ, generis sui calamitatem formidantes, & seipsos & fundos suos viro beato voluerint obnoxios esse, ne in ipsos quoque diuina vltio propter maiorum suorum peccata redundaret. Porrò eius paganus ricas luerunt. Eo autem dedecore non sunt affecti, quotquot trans torrentem nasci potuere. Quod vbi aduerterunt scemina ad partum propinqua, torrentem illum transmittere consueuerunt.

At vir Dei indefesso quidem spiritu, sed plus satis defatigato corpore, per scopulosa iuga montium, per concaua vallium reptabundus tandem anhelus attingit vallem, quam Galilæam vocant, anno ab incarnato Verbo, sexcentesimo sexagesimo nono. Eam vallem interluit & irrigat Morta piscosus & vastus fluuius: apud quem in ripa eius

eius Australi reperta spelunca & fonte amoenissimo aliquandiu illic delituit, herbarum tantum agrestium & exiguorum pomorum esu corpus sustentans, cupiens imitari veteres illos sanctos patres, qui egentes errauere in solitudinibus, in montibus & speluncis, & in cauernis terræ. Interea Dominus non immemot fidelis serui sui, nihil de crastino cogitantis, religiosum virum Hunnum ita in somnis compellat: Cur finis Deodatum venerabilem Episcopum fame confici in solitudine, qui mea causa factus est exul & inops, & pro sua modestia noluit tibi vel minimos actus suos indicare. Respondit Hunno, se nescire vbi nam sit Deodatus, dictum est à Domino: Impone sarcinas iumentis tuis, & inuocata diuina maiestate, sine ea sua sponte iter istud ingredi: non deerit, qui deducat ea. Hunnus expergefactus, refert hæc deuotæ coniugi: illa modis omnibus hortatur, vt acceleret. Dimittuntur iumenta, & per inuiam eremum recto itinere ad speluncam beati viri perueniunt. Quidam autem illa pedetentim secuti, inueniunt hominem Dei: qui cum prior ex illis sciscitatus esset quam obrem eò venissent, rem totam ordine cognoscit: Deoque cum lachrymis gratias agens, quod ipse in necessitate non fuisset immemor, tam seruos Hunni, quam iumenta primò necessarijs reficit alimentis, deinde ad dominum ipsorum remittit. Ita ergo reperto viri Dei habitaculo, non modò Hunnus, sed etiam plerique alij religiosi homines postea ei res necessarias accurrebant. Videmus hic non imparem hac in parte Deodarum sanctissimis patribus Frontoni, Benedicto & Columbano diuinitus ei, sicut & illis, visu necessario suppeditato.

Porro ex ea benignitate Dei, tam benè de ipso solliciti, vir perspicacissimus colligens gressus suos eò à Domino directos, ad condendam sibi cellulam animum adiecit. Ea constructa, & in beatissimi Martini Episcopi honorè dedicata, reposuit illic & alia preciosissima sanctorum pignora, quæ ex patria secum attulerat. Cum quæ fama sanctitatis eius in dies non solum ad vicinas, sed etiam longinquas regiones dimanaret, homines fideles vndiq; ad eum cateruatim accurrebant. E quibus nonnulli sua prædia hilariter illi conferebant, permulti ad condendum monasterium pecunias & quæcunque poterant, largiebantur. Pleriq; verò non sua duntaxat, sed eius etiam imitandi desiderio accensi, se ipsos in eius disciplinam multa instantia tradebant. Nec pudebat fama, quæ eius virtutes prædicabat, eum præsentem maiores in illo cernerent, quàm antea auditio ne accepissent. Per id tempus is, quem sæpè diximus, Hunnus prædium suum, quod ab eius nomine nomen Hunnuillaris acceperat, vnà cum ecclesia ei deuotus donauit, in qua ecclesia ipse cum sua coniuge humatus est, non dubiam fidem facientibus miraculis, quæ illic fiunt, ambos cum Christo in cælis viuere.

Porro etiam Childerici regis regalis munificentia eam vallem, quam Galilæam diximus vocatam, fisco regio abstulit, & integram viro Dei & eius successoribus annuuli sui impressione in perpetuum assignauit: putà ab ipso ortu riuiulorum vel amnium in eam vallem influentium, vsque ad exitum eorum: vt illic vir Dei monasterium conderet, & quem vellet seruorum Dei numerum illic aggregaret. Crederes Dominum pro multis molestijs, quibus hæcenus non vno ex loco depulsus, affectus fuerat, sanctam eius animam iam egregiè consolari voluisse. Intellexit hoc etiam ipse beatus vir, maxime quòd & diuinitus & humanitus se iuari cerneret, ibidem iuxta S. Martini oratoriolum monasterium extruere voluit. Quidam autem ex eius discipulis cum vltra amnem Morimonte, qui nunc monasterio præeminet, operarijs, adificio illi necessariam materiam succidentibus & præparantibus, intenderet, velletque iam sub vesperam redire ad cellam, sed tæderet illum transire Mortam fluuium, cuperetque maturius redire ad opus, in colliculo, quem luncturas vocant, nocte irruente manere compulsus est. Colliculus autem id nominis inde accepisse putatur, quòd Rorbat et Morta non longè ab eius radicibus inter se commisceantur. Vbi frater ille somno correptus, per visum oratorij in beatissimæ Dei genitricis honorem illic construendi diuinitus præceptum accepit. Quod cum manè retulisset sanctissimo magistro, in ipso

visionis loco ille lapidem erigi iussit. Nec diu post cõdita illic basilica, in ea altare collocatum est eò in loco, vbi visio fratri oblata fuerat: idque in honorem beatissimæ matris Dei omniumque Apostolorum, pariterque præcipuorum Treuericæ vrbis Episcoporum, Eucharj, Valerij, Materni & Maximini consecratum. Iuxta hanc autem basilicam aliud fabricatum est oratorium in beati martyris Mauritij & sanctissimi collegij eius honorem.

Qua in re facile licet perspicui, beatissimum Archiepiscopum nostrum Hil-

dulphum

Hebr. 12.

Indicat Dominus Hunno in somnis vbi sanctus lateat.

lumina spem suam ad speluncam beati viri perueniunt

Cap. 10.

Multum imitatur S. Deodati vitam eius se tradentes discipline.

Hunus prædium suum cum ecclesia ei donauit.

Cap. 11.

Construitur basilica in honorem S. virginis Mariæ matris Dei.

Cap. 12.

Hildulph⁹
Archiepi.
scopus Tre
uirensis.

dulphum cum primis familiarem fuisse sanctissimo Deodato praesuli ab ipsis usque monasterij huius fundamentis, quippe qui illi largitus fuisse credatur reliquias iam dictorum Treuiris populi antistitum, in primis autem S. Maximini, cuius sacros artus nuper admodum in eam transfulerat aedem, ubi nunc illi pro dignitate in veneratione habentur. Fuit autem is annus Christi sexcentessimus sexagesimus septimus: quo tempore Deodatus etiamnum in Asfatia morabatur, quem constat anno Domini sexcentesimo sexagesimo nono in vallem Galilaeam aduenisse. Nec ab re fuisse credendum est, Deo deuotissimum praesulem tot tamque preciosis Fraciae suae praetermissis patrocinijs, specialem aram Treuirensibus posuisse. Poterat sane vir Domini Hildulphus, eremiticam ducturus vitam, Arduennae vastissimos experere saltus, quem admodum alios quosdam eius vicinos fecisse constat: aut certe Histriae deserta repetere, è quibus ad Treuericam sedem olim raptus fuerat: sed amore singulari charissimi Deodati sui ad nostrum Vosagum pertractus fuit. Cui sententiae si quis calumniam opponere se velit, priuilegijs vallis Galilaeae facile ille conuincetur, in quibus multa charitas charissimorum patrum nostrorum luculenter apparet. Et quia hic sese offert opportunitas de antiqua loci eius immunitate aliqua inferemus.

Cap. 13.

In quibusdam iam saepe dicti coenobij regia & pontificia autoritate firmatis (priuilegijs vel literis) beati patris nostri Hildulphi nomen reperitur praefixum titulis duodecim subscribentibus Episcopis. Inibi sanctae compassionis vir Archiepiscopus, immo Patriarcha profuerit sanctam & compunctam religiosamque postulationem venerabilis viri Deodati Episcopi suarum aurium intima penetrasse, & viscerabili affectu pietatis ita cor suum charitativa petitione emolliuisse, vt voluntatem eius libentissime non impleuisse, nimis irreligiosum fore putauerit. Consequenter etiam ibidem annotatur, quoniam sancti desiderij ardore succensus reuerendus Deodatus Episcopus, in valle Galilaeae, quam ex regis fisco promeruerat, coenobia apud Iunduras, sicut supra diximus, costruxit primus, ubi monachos vel peregrinos sub sanctissimorum patrum Benedicti & Columbani regula victuros deliberabat collocare deuotos. Cui tandem communi decreto sanctorum antistitum conceditur, vt nullus regum vel principum aut episcoporum seu quoruncunque clericorum suis visibus audeat aliquando praesurpare quicquam eorum, quae ad Dei famulos, ibidem sub Euangelica perfectione degentes pertinere videntur, & quae ab ipso patre Deodato Episcopo acquisita fuerint, aut regio munere seu reliquorum fidelium collatione, tam in sacris voluminibus, donarijsque, altaris & ecclesiasticis ornamentis, quam in ijs, quae deinceps ipsi serui Dei proprio labore addere potuerint. Et quodcunque saepedictus Deodatus, qui nunc est pater monasterij ipsius, a Deo fuerit vocatus, quem illa congregatio ex sese vnanimiter elegerit, subrogetur, & ad altaria benedicenda, vel sacros ordines percipiendos quem voluerint Episcopum expetant, nullaque ecclesia absque priuilegijs viuens quicquam sperare vel auferre ab eis praesumat, & nemini nisi inuitatione aut permissio. ne totius congregationis liceat monasterij ipsius sepra intrare. Quod si quilibet pontificum ab eis communiter postulat pro ipsorum vtilitate acceperit, mox secundum voluntatem congregationis expleto suo ministerio abeat, absque requisitione vilius muneris: quatenus sub sancta regula viuentes, de percepta quiete, iuuante Domino, per tempora exultent, & pro statu Ecclesiae Catholicae plenius Deum exorent. Si autem aliquam transgressionem regulae suae fecerint, & a proprio pastore obiurgari noluerint, etiam si Episcopus eorum, qui & Abbas, seditionem congregationis sedare per se nequiverit, tunc alios Abbates, eandem regulam professos, ad ipsum monasterium conuocet, qui sententia regulari scandalum deprimere curent. Quod vtique priuilegium infringere ausus, praesentium autoritate praesulum damnatur, & per venerabiles viros Blidoaldum presbyterum & Iahinum diaconum absentibus ad subscribendum destinatur. Quod & deuote fuisse factum, superius est dictum. Haecenus est istud: iam iam quod restat agatur.

Construxit
S. Deodatus
coenobia in
valle Galilaeae.

Priuilegia
iisdem mona
sterijs concessa.

Cap. 14.

Igitur corrente sexcentesimo septuagesimo primo anno ab incarnato Dei filio, ab aduentu autem domini Deodati ad Galilaeam tertio, semper imitandus pater Hildulphus Archipraesulatu Treuirorum sese abdicans, & ad moriendum cum Christo huic aridae eremo sese addicens, dulcissimus vicinus, & paratissimus confinis suo Deodato accessit. Iacobi reuerentissimi Leucorū praesulis adiuuante suffragio. Porro beati illi ac semper memorandi patres nostri Hildulphus & Deodatus in solitudine, vt optauerant, vicini effecti, non se inertiae aut desidia dedere, sed vigilauerunt alacriter erga mutui eiusque sinceri amoris custodiam, tanto effecti familiariores, quanto viciniore.

Adiungitur
S. Deodato.

Vrenim maior exiit splendor, si ignem igni, aut lucernam lucernæ adiungas: ita sanctis viris ex propinquitate, conspectu & mutuis colloquijs accreuit charitas. Etsi autem mutua conuersatione & familiaritate nihil illis esset iucundius, at tamen indignum erat tantos hospites, ceu duo mundi clarissima lumina, intra vnius cellulæ angustias latitare, cum vix caperent singulæ singulos, maximè quod possent singuli plurimos secum ad Deum adducere. Itaque statuerunt inter se clarissimi pontifices, dum in hac essent vita, semel in anno sese mutuo inuifere, & nocte vna simul manere: quam noctem totam sanctis colloquijs & diuinis laudibus solebant infomnes transmittere: manè verò ab inuicem recedere. Discipuli autem illorum, si quid vellet alter alteri indicatum, inter vtrosque expediebant. Porro dominus Hildulphus non ita procul cum suis occurrere solebat venienti ad se domino Deodato & socijs eius: cumque manu apprehensum ducebat ad orationem more antiquorum patrum, & vt habet institutio beatiissimi Benedicti Abbatis: fusaque pariter prece, salutabant se mutuo cū gaudio spiritali: & tum demū inuicē se osculabantur, & cetera charitatis ac beneuolentiæ officia prosequerantur. Itidē faciebat piissimus pater Deodatus, veniēte ad ipsum Hildulpho, cui etiā vltra Mortam amnem pergebat obuiam cum suis. Nam quoad vixit, cellā priorem, quæ erat apud sancti Martini oratoriolum, non reliquit. Vir quippe grandæuus erat & iam veteranus atq; emeritus Christi miles, nec potuit ferre hominum concursus, neque externis fratrum laboribus interesse: maximè quod nihil illi iam liberet aliud, quàm vacare & videre, quoniam Dominus ipse est Deus: gustare & videre, quàm suavis sit Dominus.

Fertur autem statura fuisse insigni & procera, forma cum primis eleganti, animo clementissimo. At iam nimio labore & multa ætate confectus, curuus incedebat. Nō nunquam tamen adibat fratres operantes, singulorumque consideratis & constitutis operibus, ad cellam noctu redibat. Hodieq; monstratur semita, qua solebat ire ad monasterium, quod est apud luncturas. Beatus verò Hildulphus statura fuit mediocri, vultu angelico, mente valdè compunctus, voluntariæ paupertatis studiosissimus: quem promptum & alacrem ad omne opus bonum efficiebat etiamnum virens senectus & in Deum suspensus animus. Nam & in extremis vitæ suæ annis manuum labore victum & vestitum sibi comparabat. Et quanuis ætate iunior, vitæ tamen sanctitate & morum integritate Deodato non inferior. Alter alterum sibi mutuo præferebat. Humilimus quidē Hildulphus canicē in Deodato, Deodatus verò in iuniore Hildulpho patriarchalē dignitatem & morū integritatem venerabatur. Qui tanquā duæ caelestis fabricæ columnæ à domino decenter erectæ, solido & inflexibili robore mentis, sicut consistebant summo opifici, vt maxima lapidū congerie sibi imposita nō grauarētur. Ipsis enim dulces erat & delectabile, grēgi sibi cōcredito attendere, infirmitates, onera & pusillanimitates patientissimè sustinere, vt sua spiritali biga eum ad caeleste ædificium transueherent. Putares sanctos Patres illos gallinas esse intellectuales & Euangelicas, quæ pullos suos meritorum alis & orationum rostris ab inuisibiliū miluorum rapacitate subtrahebant & tuebantur, manibus pedibusq; illis alimoniam suppeditabant, nec non frigidose eorum, exemplorum plumis calefaciebāt artus. Saragebant interim extra nidū proprias extendere pennas, & alter alterius subuenire necessitatibus facti sunt cū infirmis infirmi, vt infirmos lucrifacerent: Omnibus omnia facti, vt omnes saluos facerent. Vixere præterea ad tempus solliciti, vt eorū filij aliquando forent securi. Nec piguit eos laboris, quod sancto eorū successores vacarent ocio. Hoc opus, eorū structura, hoc studiū, eorū exigebant fugæ, ac potissimū B. Patris nostri Deodati, qui tot loca sibi magno labore cōstructa mutauit, donec filijs suis apta & quietā sedē inueniret.

Igitur Deo dignissimi Antistites spiritali insudantes operi, nullatenus à recto deuiabant itinere, quotidiè de virtute in virtutem progredientes. Etenim tanto reddebantur alacriores ad laborem, quanto viciniore properabant ad requiem. Nec sentiebant in Christi vinea pondus diei & æstus, quibus iam instabat vespere, vt redderetur nummus. Tandem postquam in ista vofago, hæc sancta Dyas, & veræ sanctitatis ac virtutum biga Deodatus & Hildulphus septem annis cum sex mēsis habitassent vnā: largus remunerator Deus statuit B. Deodato laborum suorum reddere mercedem, qui iam percurso vitæ stadio tanquam strenuus athleta respiciebat in remunerationis brauiū. Quare vocatus à Domino, languore correptus decubuit lectulo, quod cum absentibus discipulis nunciatū esset, accurrūt mœsti & tristes, magistrūq; grabato astantes, ne tã dulcis ac necessarius pater filios desereret, cōmuni eiulatu deprecabantur. Quos ille verbo salutari instruens cōpescibat, atq; ad sanctę regulę ordinisq; ob-

Semel in anno sese mutuo inuifere.

Militat sub Regula sancti Benedicti.

Cap. 15. S. Deodatus statura procerus.

S. Hildulphus mediocris.

Deodatus & Hildulphus duæ columnæ.

Item duæ gallinæ Euangelicæ.

1. Cor. 9.

Cap. 16.

S. Deodatus & Hildulphus Dyas & biga virtutū.

Infirmatus S. Deodatus.

seruantias exhortatus est. Quibus dictis, sese Deo & eorum precibus humiliter commendauit. In re a sancti viri exitum iam instare S. Hildulphus in visu noctis diuinitus edoctus est: qui ut euigilauit, ad beatum quantocyus properauit, sicut à Domino ei imperatum fuerat. Quem postquam adhuc uiuum reperit, eidem omnia ecclesiae sacramenta administrauit. Decebat enim, ut amicus amico ad superna praecedenti extremum ualediceret, uaticum praeberet, & ecclesiasticam conferret sepulturam. Cuius praesentia uir sanctus recreatus, ac uehementer in Domino gauisus est, qui suo comilitoni Hildulpho exitus sui diem reuelare dignatus fuerat. Nec mora, discessurus ab hac lae chrymarum ualle B. Deodatus, ad suscipiendam regimem ouium, quas ibidem haecenus uerbo & exemplo enutriebat, superstitem amicum compulit, discipulisque mandauit, ut eundem Hildulphum lati susciperent, & quandiu uiueret sollicitè retinerent. Cuius

Defungitur
uita S. Deo-
datus.

Eccl. 30.

Cap. 17.

§. Leodegarius
Episcopus & mar-
tyr.

Sepelitur
S. Deodatus

Philip. 1.

Præf. con-
uentus S.
Deodati an-
nis 28. Hil-
dulphus.

Cap. 18.

Tunicam
S. Deodati
quanti fece-
runt disci-
puli eius.

desiderio ac pijs uotis cum discipuli & B. Hildulphus annuerent, interstantium manus sanctam animam, multis Deo commendatam precibus, continuis laboribus pro Dei honore & iustitia elimatam, & multis uirtutibus adornatam, efflauit, ac in manus Dei commendauit, quem facie ad faciem sine fine uidere promeruit. Mortuus est igitur Pater noster Deodatus, & quasi (ut in Ecclesiastico scribitur) non est mortuus. similem enim sibi reliquit post se. In uita sua uidit, & laetatus est in illo: in obitu suo non est contristatus, nec confusus est coram inimicis. Reliquit enim defensionem domui suae contra inimicos, & amicis reddentem gratiam.

Transiit autem de morte ad uitam, de exilio ad patriam S. Deodatus, 16. Calen. Iulij, qua tunc erat dies Dominica, anni ab incarnatione Domini nostri Iesu Christi sexcenti septuagesimi noni, indictione septima: Ab ingressu uero eius in hanc Vallem Galilaeam anni undecimi: Regnante Theodorico Clodouei filio, fratremque Childerici, sub quo pessimus apostata Ebroinus excellentissimum martyrem Leodegarium Episcopum, varijs tormentis vexatum, capitali damnauit supplicio. Omni ergo reuerentia sacrum funus à discipulis portatum ac ecclesiam beatæ Dei genetricis Mariæ, ibique pro eo immolata salutari hostia à deuotissimo Archipresule, sepultura commendatur, expletis de more & ritu Ecclesiae solitis exequijs. Et quanuis aquosum erat camerarium prioris eius monasterij, ut potè situm in conualle, oportebat tamen tanti precij corpus in praesentia fratrum quotidianas laudes & preces perfoluentium quiescere, ut eius frequens haberetur memoria. O quantus tunc luctus monachorum, dum uiderent tam fidelem pastorem se esse orbatos: qui quanuis non erat descendendus, cohibere tamen nequuerant lachrymarum inundantiam, quas non impetus carnis, sed spiritus eliciebat à praecordiorum intimis. Cupiebant enim cum ipso dissolui & regnare cum Christo in gloria, maxime cum perpenderent se in luctu remansisse, nec hic manentem ciuitatem in tempore, sed futuram esse inquirendam in aeternitate. Itaque uir Dei S. Hildulphus sic obtemperauit extremis uotis defungentis amici, ut uiginti octo annis & amplius (quibus ipse superuixit) eius praesentem relicto gregi, per praepositos administrans necessaria ipsi domui. Et quanuis sui loco Abbatem propriae congregationi in saltu Vosago praefecerat, (propterea quòd desiderio supernae contemplationis accensus, exterioribus negocijs occupari refugeret) uallem tamen Galilaeam à sua cura non abiecit, quandiu in mortali degebat corpore: uis enim perfecti amoris erga sanctissimum Deodatum eum coegit, ut laboris & cura non poeniteret. Non enim grauabatur suscipere aliena, qui praelassitudine alijs commendabat sua. Dicebat enim apud seipsum: Qua fronte adibis amicum, si mandatum eius ultimum refutaueris? Pro cuius perenni uita in calis & gloria, primo depositionis illius anno cœnobium uallis Galilaeae multoties adire solitus erat, frequentans ad sacrum corpus Misarum solennia, discipulosque susceptos consolans, ac in sancto proposito sui instituti confortans.

Elapso tandem anno à glorioso obitu D. Deodati, in quo beatus Patriarcha Hildulphus assidua uisitatione monachos, & frequenti immolatione salutaris hostiae defuncti curabat prodesse spiritui: pristinam deinceps institutionem resumpsere fratres utriusque loci. Et quemadmodum semel in anno uenerandi Antistites mutuas solebant frequentare cellas: ita postea studere facere eorum discipuli. qui uiro Dei Hildulpho uallem Galilaeam inuisenti, loco patris sui Deodati occurrentes, offerebant Magistrum sui tunicam, quam ille reuerenter susceptam, tanquam dignissimum pignus amici exosculatus & amplexatus est, & quasi in noua ueste uiuentem intuens, sanctitatem eius ueneratus est. nam quicquid adorationis impendebat insensibili tunicae, id suo charissimo Deodato fecisse arbitrabatur, cuius efficacibus meritis seipsum adhuc in studio

dio huius vitæ decertantem, atq; in spiritali palæstra defudantem, sustentari inter dulcia suspiria credebat & precabatur.

Cum iam sancti viri temporalis vita in multos annos Deo disponente, tenderetur, quatenus eius exemplo plurimi ad spiritualem vitam prouocarentur & excitarentur, factum est, vt circa vltimos vitæ suæ annos multo senio fractus, frequentiq; labore & cura domestica debilitatus, cellam suam solitæ visitationis gratia egredi non valeret: non tamen destiterunt S. Deodati discipuli pro more, magistri sui tunicam eidem offerre, ne dulcis eius intermoreretur memoria. Igitur cum diuina miseratio gloriosum suum militem Hildulphum ab huius seculi fluctuoso mari ad portum salutis æternæ vocare statuisset, per dilectum suum Deodatum dignatus est eidem transitus sui diem denunciare, quatenus in vtrique monasterio de bono Pastore prouidere satageret. Vnde vir sanctus plurimum in Domino gauisus est, quod ab hac lachrymarum valle ad perpetuam consolationis tranquillitatem mox erat assumendus, vbi omnis lachryma ab oculis eius abstergeretur. Itaq; proprijs sui monasterij fratribus designato Abbate domino Raimberto, vallis autem Galilææ domino Marcinanno, feliciter obdormiuit in Domino, ab incarnatione Iesu Christi anno septingentesimo septimo.

Interea à deuotissimis discipulis inuolabiliter fuit obseruatum, quod à prudentissimis Magistris fuit institutum: videlicet, vt semel in anno mutuas inuiserent cellas, tanquam præcipua pignora præferendo sanctorum Patrum suorum tunicas. Siquidem monachi S. Hildulphi, ipsius tuniam retinuerant sibi, sicut & monachi vallis Galilææ, S. Deodati. In quorum delatione tanta veneratio exhibebatur, vt dulcissimi Patres ad filios redisse post longa seculorum volumina crederentur. Quod si (peccatis exigentibus) caelestis ira in populum grassaretur, & siccitate nimia, vel imbrum continua refusione, aut pestilentia, seu qualicumq; plaga plebs feriretur, mox hinc inde conglobata tunicas patronorum suorum cum lachrymis & orationibus offerebat & ingerebat diuinis obtutibus: & amota est plaga. nam contra defipientis flagelli impetum tantum valebant sanctorum merita & populi fides, vt sine mora misericordissimus Deus iustitiam suam seueritatem à plebe cohiberet, atq; optatæ misericordiae consolationem ei distillaret. Quæ quidem consuetudo tam religiosa ac pia integer in inter hæc duo cœnobia cōseruata est, donec sancta corpora plurimis miraculis exornata subleuarentur de terræ gremio. Quocirca sicut tunc solebant discipuli Magistrorum tunicas offerre, ita nunc eorum posterij corpora sanctorum suscipiunt & animarum exuuias, quorum per merita pax nobis nunc & in æuum, Amen.

Sufficiat igitur hæc religiosis animis, quæ pauperulo sermone cursim explicuimus, de pijsimi Patris nostri Deodati gestis, vix attingentes pauca de innumeris, minima de maximis, quibus clementia Dei in terris sanctum suum glorificauit pro vitæ suæ meritis. Cæterum tot & tantis quotidie miraculis venerabile corpus eius nobilitatur, vt vix ad conferendum ea sufficiat calamus, nec aliquis possit habere dubium, quin spiritus eius inter suprema regnet angelorum agmina.

MARTYRIUM ILLUSTRE S. ALBANI MARTYRIS ANGLIÆ, QVEM PLERIQVE ALBINVM VO.

cant. ex Historia Ecclesiastica gentis Anglorum Bedæ lib. 1. Cap. 6. & 7.

ANNUS incarnationis Dominicæ ducentesimo octogesimo sexto, Diocletianus tricesimo tertius ab Augusto Imperator, ab exercitu electus, annis viginti fuit; Maximianusque, cognomento Herculeus, sociū creauit imperij; & Diocletianus quidem in Oriente; Maximianus autem Herculeus in Occidente vastari ecclesias; affligi, interficique Christianos, decimo post Neronem loco, præceperunt. Quæ persecutio omnibus ferè antea actis diuturnior atque inmanior fuit. Nam per decem annos incendijs ecclesiarum; proscriptionibus innocentum; cadibus martyrum incessabiliter acta est. Deniq; etiam Britanniam cum plurima confessionis Deo deuota gloria sublimauit.

Siquidem in ea passus est S. Albanus; de quo perbyter Fortunatus in laude virgini. Cap. 7.

Bbbb 2

num,